

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

Ἀρχισυντάκτης: Ἀριστέλης Κ. Οἰκονόμος

ΤΟΜΟΣ 806 — ΕΤΟΣ 807

1880 — 1881

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ, ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 41.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑΙ ΔΟΚΙΜΑΙ.

Ο επιστημονικός προβίβασμος τῶν νεώτερων χρόνων συνδέεται στενῶς πρὸς τὰς βιομηχανικὰς προόδους, τὰς ὁποίας ἡ ἀνθρωπότης συνετέλεσεν. Ἡ μεγάλη ἐπανάστασις, λέγει ὁ Say, τὴν ὁποίαν ἐνήργησαν ἐν ταῖς ἐπιστήμασι ὁ Βάκων καὶ ὁ Γάλιλαϊος, κατέστησεν τὰς ἡμετέρας γνώσεις ἀσφαλεστέρας διὰ τῆς θεμελιώσεώς τῶν ἐπιπέρας ὀρθῆς καὶ συνεποῦς, ἐγένετο ἀφετηρία μεγάλων προόδων ἐν ταῖς τέχναις. Αἱ ἐφευρέσεις καὶ οἱ τελειοποιήσεις, αἵτινες ἀπὸ δύο αἰῶνων χρονολογοῦνται ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, εἶναι ἀπειροὶ καὶ ἐκπληττουσι σταθερῶς τοὺς ἔχοντάς εὐκαιρίαν τινὰ νὰ τὰς παρατηρήσωσι καὶ νὰ αἰσθανθῶσι τὰς συνεπείας αὐτῶν. Ἐκ τῶν τελειοποιήσεων τούτων, αἱ μὲν ὀφείλονται εἰς τὴν τύχην ὡς καὶ ἄλλαι ἀρχαιότεραι, οὐσαι μάλιστα πολυαριθμότεραι νῦν ἢ ἄλλοτε, διότι καλλιεργούμενων ἤδη πλειότερον τῶν τεχνῶν καὶ αἱ περιστάσεις τῆς τύχης ἐγένοντο πλειότεραι· αἱ δὲ ὀφείλονται εἰς τὰς ἐρεῦνας, εἰς τὴν πείραν, εἰς τὰς δοκιμὰς τῶν ἀριστοτεχνῶν.

Μεταξὺ τῶν δοκιμῶν τῶν ἐνεργουμένων ἐν ταῖς τέχναις τινὲς εἶναι ὀλιγάριθμοι, ἐπαναλαμβανόμενοι ἐν τοῖς ἐργασασίοις καὶ βαθμιαίως αὐξάνουσαι τὸν κύκλον τῶν τεχνικῶν ἐφοδίων. Ὁ δεῖνα π. χ. ἐργάτης προσπαθεῖ νὰ προφυλαχθῇ ἐξ ἀτόπου, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ διαρκείᾳ τῆς ἐργασίας του ἐμφανίζεται ἀκαταπαύστως, τὸ κατορθώνει δὲ

ένιοτε διά τρόπου λίαν εὐτυχοῦς· ἕτερος ἐργάτης ἐπινοεῖ νέαν μέθοδον ἣτις εὐδοκιμεῖ· οὕτω δὲ ἡ γνῶσις διαδίδεται ἀπὸ ἐργαστασίου εἰς ἐργαστάσιον καὶ ἡ τέχνη βελτιοῦται.

Ἄλλαι δοκιμαὶ εἶναι σημαντικώταται, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐλπίζόμενα ἐξ αὐτῶν ἀποτελέσματα· ἀλλὰ ἀπήτησαν μακρὰς καὶ δυσκόλους ἐρεῦνας, ἀπώλειαν χρόνου καὶ ὑλικά πολύτιμα. Ὁ δὲ διὰ τὴν ἐκτύπωσιν π. χ. τῶν ζωγραφικῶν ὀθωνῶν κύλινδρος εἶναι μία τῶν ὠφελιμωτέρων ἐφευρέσεων τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς· ἐδέησεν ὁμῶς νὰ δαπανηθῶσι δι' αὐτὸν κολοσσαῖα ποσά, καὶ πρὶν μεταβῆ εἰς τὴν πρακτικὴν κατέστρεψε πολλοὺς ἐπιχειρηματίας.

Ὀλίγων ὁμιλοῦσι περὶ τῶν ἀποτυγχανουσῶν ἀποπειρῶν ἐν τούτοις εἶναι πλειότεραι ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἐπιτυγχάνουσιν· ὅταν δὲ τὰς στεφανόνη ἢ ἐπιτυχία, ταχέως γίνονται λεία ἐπιδεξίων συναγωνιστῶν καὶ ἐπὶ τέλους ἀντικείμενα ὠφελείας μόνου τοῦ κοινοῦ τῶν καταναλωτῶν. Ἐκαστος π. χ. τῶν ἐργαστασιάρχων, οἵτινες ἐργάζονται σήμερον τὸν βάμβακα, ἀφ' ἧς ἐποχῆς αἱ τελειοποιημένα μέθοδοι ἐγένοντο γνωστὰ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, δὲν ὠφελεῖται περισσότερο τῶν λοιπῶν ἐργαστασιάρχων· ἀλλὰ τὸ κοινὸν τῶν καταναλωτῶν ἐκέρδισεν ἐν τῇ εὐώνῳ ἀπολαύσει πλήθους βαμβακῆρῶν ὑφασμάτων τὸ πρότερον ἀγνώστων.

Ἐὰν δὲ τὸ κοινὸν τῶν καταναλωτῶν ἀπολαμβάνῃ τὴν τελικὴν ὠφέλειαν ἐκ τῶν εὐτυχῶν ἐφευρέσεων, εἶναι συγχωρημένον νὰ πιστεύωμεν ὅτι δὲν εἶναι ἀδικία νὰ ἐπιβάλη τις εἰς αὐτὸ τὰς δαπάνας τῶν ἐπικινδύνων ἀποπειρῶν διὰ τῶν ὁποίων ἐξαγοράζονται αἱ εὐτυχεῖς ἐφευρέσεις· ἐν ἄλλαις λέξεσι σύμφωνον εἶναι πρὸς τὴν φυσικὴν δικαιοσύνην, ὅτι τὰς δαπάνας ταύτας πρέπει νὰ πληρώσῃ ἡ κυβέρνησις καθὼς διοικητὴς τῶν κοινῶν συμφερόντων. Τὸ οὐσιῶδες ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἠθέλην εἶσθαι, ὅπως ὁ κλάδος οὗτος τῆς διοικήσεως ἀνατίθεται εἰς ἀνθρώπους ἱκανῶς πεφωτισμένους, ὥστε νὰ ἐκτιμῶσι τὴν σπουδαιότητα ἐφευρέσεώς τινος ἢ τὴν ἀστοχίαν προτεινομένης μεθόδου, ἵνα

μὴ παραδίδηται τὸ δημόσιον εἰς ἀκάρπους δαπάνας καὶ εἰς ζημίας προφανεῖς.

Δὲν πρόκειται δ' ἐνταῦθα περὶ τοῦ ἀξιώματος, καθ' ὃ ἡ κυβέρνησις δὲν δύναται ἐπικερδῶς νὰ ἀναμιγνύηται εἰς τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν· ἐν τῷ σταδίῳ τῶν δοκιμῶν δὲν πρόκειται περὶ ἀκριβῶς εἰπεῖν προϊόντων, ἀλλὰ περὶ πολλαπλασιασέως μόνου τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, περὶ διάδοσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἣτις εἶναι τὸ ἰσχυρότερον ἴσως τῶν μέσων. «Ὅταν ὑπάρχει τὸ ἐνδιαφέρον, λέγει ὁ Βάκων, εἰς ἀνακάλυψιν μυστικοῦ τινος ξένης αὐλῆς, ἐλλείπουσιν ἄρα γε τὰ χρήματα ὅπως τεθῶσιν εἰς κίνησιν οἱ κατάσκοποι; Διατί λοιπὸν νὰ λυπῆται τις τὰς δαπάνας τῆς παρατηρήσεως, ὅταν πρόκειται νὰ ἀποκαλυφθῶσι τὰ μυστήρια τῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα συνήθως εἶναι σημαντικώτερα πρὸς τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐπικρατείας;»

Ἐν τῇ γεωργίᾳ, αἱ δοκιμαὶ συνίστανται εἰς ἀποπείρας πρὸς εἰσαγωγὴν εἴτε νέων μεθόδων καλλιεργείας εἴτε νέων φυτῶν. Εἰς τὰς δοκιμὰς ὀφείλομεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι δὲν εἶναι ὡς ἐπίστευον ἄλλοτε ἀναγκαῖον νὰ ἀφίεται ἀργὴ ἡ δημητριακοῦς καρποῦς καλλιεργουμένη γῆ, ἀλλ' ὅτι δύνανται ἐπ' αὐτῆς νὰ καλλιεργοῦνται προϊόντα ἄλλου εἴδους, ἅτινα ἀντὶ νὰ ἐξαντλῶσι τὸ ἔδαφος, ἀπ' ἐναντίας πλουτοῦσιν αὐτὸ καὶ τρέφουσι τὰ κτήνη τὰ ὁποῖα παχύνουσιν. Εἰς τὰς δοκιμὰς ὀφείλομεν τὸ πλεῖστον τῶν καρπῶν καὶ τῶν ὀσπρίων, τὰ ὁποῖα ποικίλουσι τὰς τροφὰς ἡμῶν καὶ πρὸ πάντων τὸ γεώμηλον, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλεται αὐξήσις πολλῶν ἑκατομμυρίων κατοίκων ἐν ὅλαις χώραις, αἱ ὁποῖαι τὸ καλλιεροῦν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμετέρων δένδρων ἐδιπλασιάσθη ἀπὸ ἡμίσεως αἰῶνος, κατὰ συνέπειαν ἀλλεπαλλήλων ἐγκλιματισμοῦ δοκιμῶν. Παραλείπομεν τὴν ἀπαρίθμησιν ὅλου τοῦ κύκλου τῶν γεωργικῶν δοκιμῶν.

Ἐν τῇ χειροτεχνικῇ βιομηχανίᾳ ἐν γένει αἱ δοκιμαὶ δὲν εἶναι τόσο μακρὰ ὅσον ἐν τῇ γεωργίᾳ. Τινὲς εἶναι

δεκτικαὶ μικρᾶς παράσκευῆς καὶ ὀλιγοδαπάνου ἀνανεώσεως, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξηγεῖται καὶ ἡ σχετικῶς πρὸς τὴν γεωργίαν ταχυτέρα καὶ ποικιλωτέρα πρόοδος τῆς χειροτεχνικῆς βιομηχανίας. Ἐν τούτοις πόσα μεγάλα ἔργοστάσια, πόσα μεγάλα κτίρια, πόσαι πολυσύνθετοι μηχαναί, πόσα δαπάνηρά βιομηχανουργεῖα, ἐπιχειρηθέντα ὑπὸ ἐμπνεύσεως ὑποτιθεμένας ἀσφαλεῖς, ἐγκατελείφθησαν μετὰ θυσίαν μεγίστων κεφαλαίων! Ἡ ἐν μεγάλῳ ἐκτέλεσις μεθόδου, δοκιμασθείσης ἐν μικρῷ εἶναι πάντοτε ἀπόπειρα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπικίνδυνος. Μικρὰ μηχανή δὲν ἐκφράζει ποσῶς τί θὰ προκύψῃ ἐκ μεγάλης μηχανῆς κατεσκευασμένης ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδίου, καὶ δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς τὸ ἀποβησόμενον εἰμὴ μετὰ ἱκανῶς μακροχρονίους δοκιμασίας. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι αἱ διὰ δαπάνης δημοσίας ἐνεργοῦμεναι παρατηρήσεις χορηγοῦσιν ἐν ταῖς πλείσταις τῶν περιστάσεων μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν χειροτεχνικὴν ὑπηρεσίαν.

Ἐν δὲ τῇ ἐμπορικῇ βιομηχανίᾳ ἐπίσης κατασπρεπτικαὶ εἶναι αἱ δοκιμαὶ διὰ τοὺς ἰδιώτας. Ἐμπορος μεταβαίνει εἰς Ἀμερικὴν φέρων μεθ' ἑαυτοῦ προμήθειαν ἐμπορευμάτων, τῶν ὁποίων ὑποθέτει εὐκόλον τὴν πώλησιν ἐκεῖ· ἀλλ' ἐὰν μεταφέρῃ καὶ πραγματείας τῶν ὁποίων δὲν ἔχει πείραν, ἡ ἀπόπειρά του στηρίζεται ἐπὶ ἀπλῆς προλήψεως κέρδους ἐν ταῖς μεμακρυσμέναις χώραις, καὶ ἡ πρόληψις αὕτη δύναται νὰ ματαιωθῇ. Αἱ ἀπόπειραι τοῦ εἴδους τούτου θὰ ἦσαν εἰς ὑπερβολὴν πολυδάπανοι καὶ ἀβέβαιοι, ἐὰν ἔπρεπε νὰ ναυλῶνῃ τις πλοῖα καὶ νὰ ἐπιχειρῇ μεγάλας περιηγήσεις πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τῆς εὐρέσεως νέων ἐμπορείων, πρὸς ἐμπορικὸν σύνδεσμον μετὰ μεμακρυσμένων μερῶν πρὸς γνῶσιν τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν προϊόντων αὐτῶν καὶ πρὸς σύναψιν συναλλαγῶν. Εὐθύς ὡς ἐμπορικαὶ σχέσεις συναφθῶσιν, ὅλος ὁ κόσμος θὰ σπεύσῃ νὰ ὠφεληθῇ ἐξ αὐτῶν· οἱ πρῶτοι ἐν τούτοις τῆς τύχης ζητηταὶ θὰ καταβάλλωσιν ὅλα τὰ ἐξοδα, θὰ ὑποστώσιν ὅλους τοὺς κιν-

δύνους καὶ δὲν θὰ πορισθῶσιν εἰμὴ τὰ μικρότερα τῶν κερδῶν. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ἐκπλαγῇ τις ὅτι ὅλοι σχεδὸν οἱ πρὸς ἀνακαλύψεις πλόες ἐνεργοῦνται δαπάναις τῶν κυβερνήσεων. Ἐξ ὅλων τῶν κυβερνήσεων ἐκείνη, ἥτις χορηγεῖ τὰς μικροτέρας ὑπὲρ τῆς βιομηχανίας προκαταβολὰς εἶναι ἡ Ἀγγλική, καὶ ὁμοίως αὕτη εἶναι ἡ πλειότερον δαπανῶσα εἰς ἀνακαλύψεις,

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΕΠΑΡΚΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΗΔΟΛΩΣ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ.

«Δῆλον γὰρ ὅτι ἔσχεψαι, εἰ μὲν τινὲς τῶν προσόδων ἐνδεῶς ἔχουσιν, ἐκπληρώσης· εἰ δὲ παράλειπονται προσπόρισης.» (Ξενοφ. Ἀπομνημονεύματα). Τοιούτου ὄντος τοῦ θέματος τῆς παρούσης μελέτης, θέλω ἀλληλοδιαδόχως διεξέλθει τοὺς τε ἀμέσους καὶ ἐμμέσους φόρους, ὅπως ἀκριβολογήσω τὰ κατὰ τὴν ἐμὴν πεποίθησιν, ἀνεπαρκῶς μέχρι τοῦδε φορολογηθέντα καὶ τὰ μηδόλως φορολογούμενα.

Α'.—Ἐγγειος φόρος.

Ἡ ἀκίνητος ἰδιοκτησία θεωρεῖται εὐλόγως ὡς πηγὴ πολυχεύμων πόρων ἐνιαυσίως ἀνανεουμένων, καὶ ὡς ἐξαιρετος φορολογήσιμος οὐσία, ἰδίως ἐν χώρᾳ, ἐν ἧ αἱ κινήται περιουσίαι δὲν ἐπολλαπλασιάσθησαν, ἢ βραδέως πολλαπλασιάζονται. Ἄλλως δέ, ἡ πολιτεία δαπανῶσα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑψίστης ἐντολῆς αὐτῆς, ἥτοι πρὸς παγίωσιν τῆς ἐννόμου τάξεως καὶ τῆς κοινῆς ἀσφαλείας, ὧν ἄνευ, αἱ ἀτομικαὶ ἐνέργειαι φθίνουσι, δαπανῶσα πρὸς βελτίωσιν τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, ἐλλείψει τῶν ὁποίων ἡ γεωργία μαραίνεται, εἰσάγουσα θεσμοὺς, δι' ὧν ἐμπεδοῦται ἡ κτηματικὴ πίστις, ἥτοι νόμους περὶ ὑπο-

θηκῶν καὶ μεταγραφῆς πράξεων μεταβιβαστικῶν κυριότητος καὶ ἀπολύτων δικαιωμάτων, καταρτίζουσα δασονομικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἀγροτικὴν ἀστυνομίαν, ἐνεργοῦσα δὲ πολλαχοῦ ἀδρᾶ δαπάνη, ἔργα διοχετεύσεως τῶν ποταμίων καὶ ὀμβρίων ὑδάτων, πρὸς ἀρδευσιν τῶν ἀγρῶν, δικαιούται τόσῳ μᾶλλον νὰ ὑποβάλη τὴν ἰδιωκτησίαν εἰς φορολογίαν, ὅσῳ αὕτη ἀποτελεῖ ἐν πολλαῖς χώραις, τὸν πλοῦτον πολυπληθῶν τάξεων εὐπορουσῶν μὲν, μὴ ἐξασκουσῶν δὲ αὐτοπρὸσώπως παραγωγικὰ ἔργα.

Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων, ἡ ἔγγειος φορολογία εἶναι πολλαχοῦ μία ἐκ τῶν κυριωτέρων πηγῶν τῶν δημοσίων προσόδων καὶ μάλιστα ἐν χώραις, ἐνθα ὡς προερέθη, ἔνεκα τῆς μικρᾶς προαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ὁ κινητὸς πλοῦτος ὀλίγον ἀνεπτύχθη.

Ἡ ἔγγειος φορολογία παρίσταται κατὰ διαφόρους χρόνους καὶ τόπους, ὑπὸ μορφᾶς διαφόρους. Ἐν τῇ ἀρχικῇ περιόδῳ τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν ἐθνῶν, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἀρτισυστάτοις ἀποικίαις, ἐπεκράτησε τὸ ἀπλούστατον σύστημα τῆς κατὰ λόγον τῆς ἐκτάσεως φορολογίας, καθότι ἐν τῇ ἀρχικῇ ἐκείνῃ καταστάσει, ἡ καλλιέργεια ἀτελεστάτη οὔσα, ὑπάρχει σχεδὸν ὁμοιόμορφος καθὸ ἀτελής, τὰ δὲ κεφάλαια τῆς γεωπονίας, διὰ τῆς καταβολῆς τῶν ὀπίων γονιμοποιεῖται ἡ γῆ ἀναμορφωμένη, εἰσὶν ἐλάχιστα καὶ ἀνεπαρκῆ ὥστε τὸ στοιχεῖον τῆς φύσεως, τὸ στοιχεῖον τῆς ἐκτάσεως εἶναι τὸ ἐπικρατέστερον καὶ ὁ φόρος κατὰ λόγον αὐτῆς ἐπιβάλλεται.

2ον. Ἄλλος τρόπος ἐγγείου φορολογίας, εἶναι ὁ ἐπὶ τῶν ἀρότρων καὶ τῶν ζευγῶν (*). Ὁ τρόπος οὗτος τῆς φορολογίας εὑρηται ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ καὶ ἐν Ἀλγερίᾳ. Καὶ καθόσον μὲν ὁ φόρος οὗτος ἐπιβαρύνει τὰ ἐμ-

φυχα καὶ ἀψυχα ὄργανα τῆς γεωργίας, ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημοσιολογίας, καθ' ἣν οἱ φόροι δεόν νὰ ἐπιβάλλωνται εἰς τὰς προσόδους.

Καθ' ὅσον δὲ φόρος ἴσος 12 ἢ 15 λ. γ. δραχ. ἐπιβάλλεται εἰς ζῶα διαφόρου ἀξίας καὶ δυνάμεως, ὁ τοιοῦτος φόρος ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναλογικῆς ἰσότητος, καθότι τὰ εἰς φόρον ὑποβληθέντα ζῶα, βόες, ὄνοι, ἡμίονοι καὶ ἵπποι, δὲν μετέχουσι τῆς αὐτῆς δυνάμεως, οὐδ' ἔχουσιν ἐπομένως τὴν αὐτὴν ἀξίαν. Ἀλλὰ καὶ ἀν' ὑποθετῆ ὅτι ἡ δύναμις τῶν ἀροτριῶντων ζῶων εἶναι δι' ἅπαντα ἡ αὐτή, ἡ ἐκ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν πηγάσουσα πρόσοδος ἦν κυρίως σκοπεῖ ὁ νομοθέτης νὰ φορολογήσῃ, ἔσται διάφορος, ἔνεκα τῆς περὶ τὴν ποιότητα τῶν γαιῶν διαφορᾶς. Ἄλλως δέ, ἡ φορολογία αὕτη συνεπάγεται οὐκ ὀλίγας πρακτικὰς ἀτοπίας ἢ τοι δηλώσεις τῶν φορολογουμένων ἐπισφαλεῖς ἢ ἀνεπαρκεῖς, ἀπαριθμήσεις διδούσας χώραν εἰς καταχρήσεις, ἀπαιτήσεις ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τοῦ φόρου, ἔνεκα τῆς τυχόν ἀπωλείας τῶν ὑποκειμένων εἰς φόρον ζῶων μετὰ τὰς γενομένας δηλώσεις κτλ.

3ος Τρόπος φορολογίας εἶναι ὁ ἐν Μεκλεμβούργῳ λ. γ. σήμερον ἰσχύων, ἐνθα αἱ γαῖαι διαιρούμεναι εἰς τρεῖς κατηγορίας, ὑπεβλήθησαν εἰς πάγιον ἐγγειον φόρον, κατὰ λόγον τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς ποιότητος τῶν ἀγρῶν, ὡς τοῦτο γίνεται καὶ παρ' ἡμῖν ἐπὶ τῶν στρεμματικῶν ἰδίως φόρων, οἵτινες καὶ τοὶ ἔχοντες ὡς βᾶσιν τὴν ἐκτασίαν, (τὸ στρέμμα), διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων, ἔνεκα τῆς διαφορῆς φυσικῆς τῶν γαιῶν παραγωγικότητος.

4ος Τρόπος ἐγγείου φορολογίας εἶναι ἡ δεκάτη, ἢ τοι ἡ φορολογία τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου (*).

(*) Κατὰ τὰς περὶ γεωργίας ἀπογραφικὰς πληροφορίες, τὰ εἰς τὴν ἀροτρίαν τῆς γῆς ἀπασχολούμενα ἐν Ἑλλάδι κτήνη συμπίπτουσιν εἰς 213,025.

(*) Ἡ δεκάτη ἀκαταλλήλως φέρει παρ' ἡμῖν τὸ ὄνομα ἐγγείου φόρου, καθότι ἡ φορολογία τῶν καρπῶν τῆς γῆς δὲν εἶναι φορολογία ἐγγείου ἢ δεκάτη εἰσπράττεται ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τῶν καρπῶν ὥστε ἡ ἄλλειψις αὐτῶν συνεπάγει τὴν ἀπὸ τῆς φορολογίας ἀπαλλαγὴν τῆς γῆς.

Ο τρόπος οὗτος, δι' οὗ ἐπιβαρύνεται οὐ μόνον ἡ ἐτησίαι τῆς γῆς πρόσδοσις, ἀλλὰ καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦ γεωργοῦ, τὸ ἕνεκα τῆς ἐπιβολῆς τῆς δεκάτης εἰς φόρον ἀπαξ καὶ πολλάκις ὑποβληθὲν κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη, ἰδιάζει ἐν γένει εἰς ἔθνη ἀραιὸν μὲν ἔχοντα πληθυσμόν, μεγάλην δὲ ἔκτασιν γαιῶν ἀκαλλιεργήτων, εἰς ἔθνη ἔχοντα συναλλαγὰς περιορισμένας, παρ' οἷς τὸ μὲν κυκλοφοροῦν νόμισμα εἶναι σπάνιον, τὰ δὲ μέσα τῆς συγκαιωνίας λίαν ἀτέλη, εἰς ἔθνη τελευταῖον παρ' οἷς τὰ μὲν κεφάλαια εἰσὶν εὐάριθμα, οἱ δ' ἐκ συμβάσεως τόκοι ὑπέρογκοι. Ἐνεκα δὲ τῶν συμβεβηκότων τούτων καὶ τοῦ καταμελισμοῦ τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας, ὀλίγα σχετικῶς κεφάλαια καταβάλλονται εἰς τὴν γῆν καὶ ἡ γεωργία κυρίως λεγομένη, διατελεῖ στάσιμος καὶ ἄμορφος, ἀδυνατοῦσα νὰ παραδεχθῇ καὶ ἐφαρμώσῃ εἰς τὴν γεωπονίαν τὰ ἐντελέστερα ὄργανα καὶ τὰς πρεπούσας μεθόδους, ἧν γίνεται σήμερον χρήσις ἐν τῇ τελειοτέρᾳ καὶ τεχνικώτερᾳ καλλιέργειᾳ, τῇ «culture intensive» τῇ δι' ἐπιτάσεως καλλιέργειᾳ.

Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι πρὸ πολλοῦ χρόνου, δὲν ἐπαύσαμεν ἐπιζητοῦσας δι' ἀλλεπαλλήλων νομοθετικῶν διατάξεων τὴν μετρίασιν τῶν ἐκ τῆς δεκάτης πανθομολογουμένων ἀτοπημάτων. Ἀναγνωρίζω προσέτι ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1876, ὑπουργοῦντος τοῦ κ. Δεληγεώργη, οὗ τὸν ἄωρον θάνατον ἀπασα ἐθρήνησεν ἡ Ἑλλάς, νέαι εἰσῆχθησαν μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ φορολογικὸν τοῦτο σύστημα, πρὸς τὸν διττὸν σκοπὸν, τῆς ἐλαττώσεως τῶν καθυστερούντων καὶ τῆς ἀνακουφίσεως τῶν φορολογουμένων. Ἀλλ' οὐχ ἥττον, αἱ κατ' οὐσίαν πλημμέλειαι τοῦ συστήματος τῆς δεκάτης διέμειναν καὶ διαμενοῦσιν ἀμετάβλητοι, ἐν ὅσῳ δὲν μετακινήθῃ ἡ βάση τοῦ φόρου.

Ὁς Τρόπος ἐγγείου φορολογίας εἶναι ἡ ἐπιβαλλομένη εἰς τὴν καθαρὰν τῶν γαιῶν πρόσδοσιν, ἐπὶ τῇ βάσει κτηματογραφικῶν πινάκων, καταρτιζομένων διὰ τεσσάρων κυριωτάτων ἐργασιῶν, τῆς καταμετρήσεως τῶν γαιῶν,

τῆς διακρίσεως αὐτῶν κατὰ ποιότητα, τῆς ἐκτιμήσεως τῆς καθαρᾶς πρόσδοσις μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν συνήθων δαπάνων, καὶ τῆς ἀναγωγῆς τῶν κατ' ἰδίαν κτημάτων εἰς τὰς οἰκείας τάξεις. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς φορολογίας, εἶναι ὁ κράτιστος παρ' ἅπασιν τοῖς εὐναρουμένοις ἔθνεσι.

Δὲν ἐνδιατρίβω εἰς τὴν ειδικωτέραν ἀνάλυσιν τῶν διαφορῶν τούτων τρόπων τῆς ἐγγείου φορολογίας, καθόσον ἄλλοτε ἐκτενέστερον περὶ τούτων ἐπραγματεύθημι. τοῦτο δὲ μόνον ἐνταῦθα παρατηρῶ, ὅτι ἐν ὅσῳ ἰσχύει παρ' ἡμῖν ἡ φορολογία τῆς ἀκαθαρίστου πρόσδοσις, καὶ καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἰσχύσει ἔτι παρ' ἡμῖν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἕνεκα τῆς ἡμετέρας ἀνικανότητος, ἀποδειχθείσης κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ περὶ διαθέσεως τῶν ἐθνικῶν γαιῶν νόμου, τοῦ νὰ καταμετρήσωμεν προσηκόντως καὶ διακρίνοντες κατὰ ποιότητα ἐκτιμήσωμεν τὰς ἀροσίμους γαίας, δέον γὰρ μὴ προσεπιβαρύνωμεν τὴν γεωργικὴν τάξιν, εἰ καὶ ἐν κρείττονι καταστάσει τοῦ ταμείου, ὁ λεγόμενος ἐγγειος φόρος ὀρίζεται εἰς 8 ἀντὶ 7 τοῖς 0/0 τῆς ἀκαθαρίστου πρόσδοσις ὁμολογῶ ὅτι ἕνεκα τῆς ἐλαττώσεως ταύτης τὸ δημόσιον ἐζημιώθη ἐτησίως περίπου 400,000 δραχμῶν, δυστυχῶς ὅμως ἐν τούτῳ τῷ διαστήματι οὐδὲν ἐπράξαμεν ὑπὲρ τῆς γεωργίας, ἅπως δικαιώμεθα νὰ ἀπαιτήσωμεν παρ' αὐτῆς τὸ ἀντάλλαγμα τῆς χορηγηθείσης αὐτῇ ἐμψυχώσεως. Βεβαίως ὅπως καταστήσωμεν τοὺς φόρους ἥττον ἐπαχθεῖς, ὀφείλομεν ἐν ἀδελφικῇ συμπνοίᾳ νὰ βαστάσωμεν τὰ βάρη ἀλλήλων. Ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι κατὰ δύο τρόπους αἱ κυβερνήσεις δύνανται νὰ πολλαπλασιάσωσι τοὺς δημοσίους πόρους, εἴτε ἀριθμητικῶς αὐξάνουσαι τοὺς ὑφισταμένους φόρους, εἴτε προσπαθοῦσαι διὰ τῆς ἐμψυχώσεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, νὰ πολλαπλασιάσωσι τὴν φορολογήσιμον ὕλην, τὰ εἰς φόρον ὑποχείμενα. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὸ δεύτερον εἶναι τὸ προτιμώτερον ἀποτελοῦν τὴν κυριωτάτην Οἰκονομικὴν λειτουργίαν τῶν Κυβερνήσεων. Σπεύσωμεν λοιπὸν νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰς περὶ ὁδοποιίας

ἐπαγγελίας τὰς ἀναγραφείσας ἐν τῷ κυβερνητικῷ προγράμματι, κατὰ τὴν συνομολόγησιν τοῦ τελευταίου δανείου, καθότι οὕτω μόνον, δίδοντες νέον ὠθισμόν εἰς τὴν ἐθνικὴν δραστηριότητα καὶ μείζονα ἀξίαν εἰς τὰ ἐγχώρια προϊόντα, ἕνεκα τῆς μείζονος εὐρύτητος τῆς ἀγορᾶς ἐκαστοῦ παραγωγῆς κέντρου, θέλομεν δυνηθῆναι πολλαπλασιάσωμεν διὰ τῆς ἀνωτέρας παραγωγικότητος τῶν φόρων, plus value, τοὺς δημοσίους πόρους.

Β'.—Φόρος ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν.

Αἱ οἰκοδομαὶ εἴτε χρησιμεύουσιν ὡς ὄργανον βιομηχανίας, ἢ ὡς κεφάλαιον ὅπερ ἐκμισθούμενον ἀποφέρει πρόσοδον, εἴτε χρησιμεύουσιν ὡς κατοικία τῶν οἰκογενειῶν, ὑποβάλλονται καθὸ περιουσίαι προσοδοφόροι, εἰς τὰ δημόσια βάρη.

Ἐν Γαλλίᾳ, οἱ ἐπὶ τῶν οἰκιῶν φόροι εἰσὶ πολλαπλοῖ. Ἐν πρώτοις, αἱ οἰκοδομαὶ ὑποβάλλονται εἰς τὸ «*impôt foncier*» τὸν ἐδαφικὸν φόρον καὶ εἰς τὸν φόρον «*des portes et fenêtrés*» τῶν θυρῶν, τῶν παραθύρων καὶ τῶν καπνοδοχῶν. Οὗτοι δὲ οἱ φόροι ἐπιβαρύνουσιν ἰδίως τὸν ἰδιοκτήτην· ἐκτὸς δὲ τούτων, ἡ μισθωματικὴ ἀξία τῶν ἐπιπλοῦχων οἰκιῶν, ὑποβάλλεται εἰς τὸν φόρον τὸν καλούμενον «*impôt mobilier*». Διὰ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρου τούτου, ἀναλόγου πρὸς τὴν μισθωτικὴν τῆς οἰκίας ἀξίαν, οἷον 8 ἢ 10 ἐπὶ τοῖς 0/0 αὐτῆς, ὁ νομοθέτης σκοπεῖ νὰ ἐπιβαρύνῃ ἐμμέσως τὴν πρόσοδον τοῦ κατοικοῦντος τὴν οἰκίαν ὥστε τὸ «*impôt mobilier*» δὲν εἶναι κατ'οὐσίαν φόρος ἐπὶ τοῦ ἐνοικίου, καθότι τὸ μὲν ἐνοίκιον ἀποτελεῖ τὴν πρόσοδον τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς οἰκίας, τὸ δὲ «*impôt mobilier*» σκοπεῖ νὰ φορολογήσῃ τὴν πρόσοδον τοῦ κατοικοῦντος τὴν οἰκίαν, εἴτε ἐκ κινήτης, εἴτε ἐξ ἀκινήτου περιουσίας αὕτη παράγεται, παραδέχεται δὲ ὡς τεκμήριον τῆς προσόδου τοῦ κατοικοῦντος ἢ τοῦ μισθοῦντος τὴν οἰκίαν, τὴν μισθωματικὴν ἀξίαν αὐτῆς.

Ἐν Παρισίοις τὰ κατώτερα τῶν τετρακασίων φράγκων ἐτήσια ἐνοίκια, εἰσὶν ἀπηλλαγμένα τοῦ λεγομένου «*impôt mobilier*»· ἐπέκεινα δὲ τοῦ ποσοῦ τούτου, ὁ φόρος ὀρίζεται εἰς 8 τοῖς 0/0 τοῦ ἐνοικίου. Καθὰ δὲ πρὸςβύει ὁ *Le Ray Beaulien*, ὁ ἐπὶ τοῦ ἐνοικίου φόρος ἔπρεπε νὰ ὀρίζεται κατὰ πρόσοδον, δηλ. καθόσον τὸ ἐνοίκιον εἶναι ἀνώτερον καὶ ὁ φόρος νὰ γίνηται βαρύτερος. Ἀπὸ 400 λ. γ. μέχρι 599 φρ. νὰ ὀρίζεται εἰς 7 0/0· Ἀπὸ 600 μέχρι 699 φρ., 8 0/0· Ἀπὸ 700 μέχρι 799 φρ., 9 0/0· Ἀπὸ 800 μέχρι 899 φρ., 10 0/0· Ἀπὸ 900 μέχρι 999 φρ., 11 0/0. Καὶ οὕτω καθεξῆς. Παρατηρτέον ὅμως ὅτι ἡ κατὰ πρόσοδον αὕτη φορολογία ἔχει καὶ τι ἀνεπιεικὲς καὶ ἀνίσον· καθόσον τὰ λεγόμενα μέγαρα, ἦτοι αἱ ὑπερφεῖς καὶ πολυτελεῖς οἰκίαι, σχετικῶς πρὸς τὸ καταβληθὲν πρὸς ἀνέγερσιν αὐτῶν κεφάλαιον, ἀπολαμβάνουσι καὶ πρόσοδον κατώτεραν· οὕτω ἐὰν λ. γ. τὸ ἐνοίκιον αὐτῶν περιορίζεται σήμερον ἐν Ἀθήναις, εἰς 3 ἢ 4 0/0, τὸ τῶν μικροτέρων καὶ εὐτελεστέρων οἰκιῶν ἐνοίκιον ἀνέρχεται εἰς 6 καὶ 7 ἴσως τοῖς 0/0, ἕνεκα τῆς πληθύσεως τῶν ζητούντων εὐθηνὰ οἰκήματα.

Ἐκ τῶν προειρημένων συνάγεται, ὅτι τὸ «*impôt mobilier*» ἐν Γαλλίᾳ, εἰς ὃ ὑποβάλλεται ὁ κατοικῶν ἐπιπλοῦχον οἰκίαν, ἀναλόγως τῆς μισθωματικῆς ἀξίας τῆς οἰκοδομῆς, φέρει ἀκαταλλήλως τὸ ὄνομα τοῦτο· καθότι διὰ τοῦ «*impôt mobilier*» φορολογεῖται ἡ ὅλη πρόσοδος τοῦ κατοικοῦντος τὴν οἰκίαν, οὐχὶ δὲ μόνη ἡ κινήτῃ περιουσία αὐτοῦ «*le mobilier*».

Εἶπον ὅτι ἐν Γαλλίᾳ, αἱ οἰκοδομαὶ ὑπάγονται εἰς τὸν ἐδαφικὸν φόρον «*impôt foncier*» παρ' ἡμῶν ὁμῶς· 1) τὰ οἰκόπεδα τῶν πόλεων μένουσιν ἀφορολόγητα· φόρος δὲ θυρῶν, παραθύρων καὶ καπνοδοχῶν, δηλ. φόρος ἐπὶ τοῦ ἀέρος, τοῦ φωτός καὶ τοῦ πυρός, εὐτυχῶς δὲν ὑπάρχει. 2) Τὰ μικρὰ ἐνοίκια δὲν ἀπαλλάττονται ὡς ἐν Γαλλίᾳ, τοῦ νεγομισμένου φόρου. Μόναι αἱ κατοικαύμεναι οἰκίαι,

ῶν ἢ ἐτησία πρόσοδος δὲν ὑπερβαίνει τὰς 240 δραχμάς, μένουσιν ἀφορολόγητοι.

3) Παρ' ἡμῖν, ἡ ἐκτετιμημένη μισθωματικὴ ἀξία φορολογεῖται ἀκαθάριστος, ὑπαγομένη εἰς φόρον 5 ἐπὶ τοῖς 0/0, ἐνῶ ἐν Γαλλίᾳ, ἐπὶ δεκαετοῦς μέσου ἐνοικίου, ἀφαιρεῖται πρὸ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρου, 1/4 μὲν διὰ τὰς οἰκίας, 1/3 δὲ διὰ τὰς «usines» τὰ τεχνοστάσια, λόγῳ συντηρήσεως καὶ ἐπισκευῆς τῶν τοιούτων οἰκοδομῶν.

4) Παρ' ἡμῖν μὲν, ὁ φόρος ἐπιβάλλεται εἰς τὰ μισθώματα, ἀπερ' ἀποτελοῦσι τὴν πρόσοδον τοῦ ἰδιοκτητοῦ, ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ, ὡς προερρέθη, ὁ νόμος σκοπεῖ διὰ τοῦ «impôt mobilier» νὰ φορολογῆσθαι τὴν κινήτην καὶ ἀκίνητον περιουσίαν τοῦ κατοικοῦντος ἐπιπλοῦχον οἰκίαν.

5) Ἐν Ἑλλάδι, ὁ ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν φόρος εἶναι ἀνάλογος, ἀλλαχοῦ δὲ τίθεται κατὰ πρόσοδον.

Ὁ ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν φόρος προϋπελογίσθη κατὰ τὸ 1879, εἰς 900,000 δραχμῶν.

Ἐὰν δὲ λόγῳ ἀναλογικῆς ἰσότητος τῶν ἐπιβαλλομένων φόρων τῇ ἀκινήτῳ ἰδιοκτησίᾳ, ζητηθῆ ποτε ἢ αὐξήσῃ τοῦ ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν φόρου, δεόν νὰ μὴν ὑπερβῆ οὗτος τὰς 6 0/0.

Δὲν ἀγνοῶ ὅτι ἐν ἄλλαις χώραις, ἢ ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν πολύτροπος φορολογία εἶναι διπλασία καὶ τριπλασία τῆς ἡμετέρας, παρ' ἡμῖν ὅμως ἐνθα ἡ πρόσοδος τῶν οἰκοδομῶν δὲν ὑπερβαίνει κατὰ μέσον ὅρον, τὰς 5 τοῖς 0/0, ἢ αὐξήσῃ τοῦ ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν φόρου ἐπέκεινα τῶν 6 0/0 κατ' ἀνώτατον ὅρον, ἤθελεν ἐπιβαρύνει δυσαναλόγως καὶ καταθλιπτικῶς τὰ εἰς οἰκοδομὰς τῶν πόλεων καταβληθέντα κεφάλαια.

Γ'.—Φόρος ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν κερδῶν.

Τρία ἐπεκράτησαν συστήματα σκοποῦντα τὴν ἐξακριβώσιν τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν κερδῶν. Πρῶτον,

τὸ σύστημα τῶν δι' ἐπιτροπειῶν ἢ διοικητικῶν ὀργάνων ἐρευνῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς κατατάξεως τῶν ἐπιτηδευματικῶν εἰς ἀναλόγους φορολικὰς τάξεις, ὁ τρόπος οὗτος τῆς τῶν κερδῶν ἐξακριβώσεως, εὐλόγως θεωρεῖται σήμερον ὡς δίδων χώραν εἰς ἐκτιμήσεις αὐθαιρέτους καὶ εἰς καταχρήσεις.

Δεύτερος τρόπος ἐξακριβώσεως τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν κερδῶν, εἶναι αἱ δηλώσεις τῶν εἰς φόρον ὑποκειμένων. Τὸ σύστημα τοῦτο εἰσήχθη κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ὡς γνωστόν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δηλώσεων ἐπιβάλλεται ὁ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρος, τὸ «income-tax». Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος οὗτος συνεπάγεται καταχρήσεις, ψευδορκίας καὶ πρόστιμα.

Τρίτον σύστημα ἰσχυρὸν ἐν Γαλλίᾳ, εἶναι ὁ ἐκτίμων τεκμηρίων κατὰ προσέγγισιν ὑπολογισμὸς τῶν κερδῶν. Καὶ πρῶτον, τὰ κέρδη μεταβάλλονται κατὰ τὸ εἶδος τοῦ ἐπιτηδεύματος, καθόσον ὁ τραπεζίτης καὶ ὁ ἀκονιστῆς μαχαιρῶν, ὁ παντοπώλης καὶ ὁ ὑποδηματοποιός, ὁ μεγαλέμπορος καὶ ὁ μικρέμπορος, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὁ δι' ἐλαχίστου καὶ ὁ διὰ μεγάλου κεφαλαίου ἐπιχειρῶν βιοποριστικόν τι ἔργον, δὲν ἀπολαμβάνουσι τὰ αὐτὰ κέρδη.

Δεύτερον τεκμήριον πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν κερδῶν εἶναι ὁ πληθυσμὸς τοῦ τόπου ἐνθα ἐξασκεῖται τὸ ἐπιτήδευμα, καθότι ὅσω ἢ ἀγορὰ τοῦ μετερχομένου ἐπιτήδευμά τι εἶναι εὐρυτέρα, οἷον τοῦ ράπτου, τοῦ ἀρτοποιῶν, τοῦ χρωματιστοῦ ἢ τοῦ βαφέως, τόσω καὶ τὰ κέρδη εἰσὶν ἀνώτερα.

Τρίτον τεκμήριον τῶν κερδῶν, εἶναι τὰ βιομηχανικὰ προσόντα καὶ τὰ παραγωγικὰ στοιχεῖα τῶν καταστημάτων οἷον, τὸ ποσὸν τῶν ἀτράκτων ἐν τοῖς κλωστηρίοις, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων, ὡς καὶ τὰ ὄργανα ὧν γίνεται χρῆσις ἐν τοῖς διαφόροις καταστήμασι.

Τέταρτον τεκμήριον τῶν κερδῶν, εἶναι τὸ ἐνοίκιον τοῦ καταστήματος ἐνθα ἐξασκεῖται τὸ ἐπιτήδευμα οἷον τὸ τοῦ

ξενοδόχου, τοῦ καφεπώλου, τοῦ ἐμπορορράπτου, τοῦ δικηγόρου, τοῦ ἰατροῦ κτλ.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο τεκμήριον, θεωρεῖται ἐν γένει ὡς λίαν ἐπισηφάλης, καθόσον πιθανόν ἐστὶ ὁ πληρόνων ἀνώτερον ἐνοίκιον ἐνεργεῖ τὴν τοιαύτην δαπάνην, οὐχὶ ἐνεκα τῆς μείζονος εὐρύτητος τῶν κερδοσκοπικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν, ἀλλὰ διότι εἶναι ἐγγαμῖος, ἔχει δὲ πολυμελῆ οἰκογένειαν, ἢ διότι τὸ ἐνοίκιον τῆς κατοικουμένης παρ' αὐτοῦ οἰκίας, εἶναι σχετικὸν πρὸς περιουσίαν ἀποκτηθεῖσαν πρὸ τῆς ἐπιχειρήσεως δι' ἣν φορολογεῖται, ἢ τελευταῖον διότι ἢ ἐν λόγῳ οἰκίας κεῖται εἰς ἀρμόζουσαν πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ ἐπιτηδεύματός του συνοικίαν, ἥς ὁμῶς τὰ ἐνοίκια εἰσὶν ἀνώτερα ἢ κατώτερα.

Οὐχ ἥττον ὁμῶς, τόσον ἐν Γαλλίᾳ, ὅσον καὶ παρ' ἡμῖν, τὸ ἐνοίκιον τῆς κατοικίας θεωρεῖται ὡς ἐν τῶν σπουδαίων γνωρισμάτων τῶν κερδῶν, μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ, τὸ ἐνοίκιον χρησιμεύει εἰς προσδιορισμὸν τοῦ ἀναλογικοῦ φόρου, «droit proportionnel», τοῦ προστιθεμένου εἰς τὸν πάγιον φόρον τῶν ἐπιτηδευμάτων, «droit fixe ou professionnel», ἐν Ἑλλάδι δὲ, τὸ ἐνοίκιον χρησιμεύει εἰς κατάταξιν τῶν ἐπιτηδευματιῶν εἰς τὰς διαφόρους τάξεις τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ἐκ τῶν προτέρων ὀρισθέντων φόρων.

Τῶ ὄντι, δυνάμει τοῦ περὶ ἐπιτηδεύματων νόμου τοῦ 1867, οἱ ἐπιτηδευματῖαι διαιροῦνται εἰς τρεῖς κατηγορίας· καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην κατατάσσονται οἱ μικροὶ ἐπιτηδευματῖαι, οἱ μικρέμποροι, οἱ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πληθυσμοῦ φορολογούμενοι. Εἰς τὴν δευτέραν δὲ κατηγορίαν, κατατάσσονται οἱ ἐπιτηδευματῖαι, οἱ φορολογούμενοι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τοῦ ἐνοικίου τῶν καταστημάτων ἢ οἰκιῶν. Εἰς δὲ τὴν τρίτην κατηγορίαν, οἱ ἀσχέτως πρὸς τὸν πληθυσμὸν καὶ τὸ ἐνοίκιον φορολογούμενοι. Ὡστε παρ' ἡμῖν, τὸ τρίτον τεκμήριον, ὅπερ παραδέχεται ὁ γαλλικὸς νόμος πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν κερδῶν, ἦτοι ὁ

ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων, τὸ εἶδος τῶν ὀργάνων κτλ. ἐξαιρετικῶς μόνον ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν. Ὅρα Γ. Κατηγορίαν ἀρθ. 8.

Ἐκτὸς δὲ τούτου, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρου 4 τοῦ ἐπὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων νόμου, τοῦ 1867, ἀπὸ ἀνώτατον ποσὸν τοῦ ἐνοικίου ἐνὸς τῶν ἐπιτηδευματιῶν, ἐφ' ἐκάστου εἶδους ἐπιτηδευμάτων, διαιρεῖται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τάξεων (ἢ φορολογικῶν βαθμίδων) εἰς ἅς ὑποδιαιρεῖται ἐκάστη κλάσις, καὶ τὸ εὐρεθισόμενον ποσόν, τοῦτέστι τὸ ποιλίκον, χρησιμεύει ὡς ὅρος διὰ τὴν κατωτάτην τάξιν, ἦτοι τὴν ἕκτην, τὸ διπλάσιον αὐτοῦ διὰ τὴν ἀμέσως ἀνωτέραν, ἦτοι τὴν πέμπτην, τὸ τριπλάσιον διὰ τὴν τετάρτην, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τῆς ἀνωτάτης τάξεως. Ὡστε οἱ τοῦ αὐτοῦ εἶδους ἐπιτηδευματῖαι, ὅσων τὸ ἐνοίκιον ἀνέρχεται μέχρι τοῦ πηλίκου, κατατάσσονται εἰς τὴν ἕκτην τάξιν. Οἱ ἐπιτηδευματῖαι, ὧν τὸ ἐνοίκιον ὑπερβαίνει τὸ πηλίκον μέχρι τοῦ διπλασίου, κατατάσσονται εἰς τὴν ἑτάξιν καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὅπως δὲ δι' ἐνὸς παραδείγματος καταστήσω πρὸς πάντας καταληπτὴν τὴν διάταξιν ταύτην, ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ ἀνώτατον ἐνοίκιον ἰατροῦ ἢ δικηγόρου ἐν Ἀθήναις εἶναι τρισχιλίων καὶ ἑξακοσίων δραχμῶν· τὸ ποσὸν τοῦτο διαιρούμενον διὰ τῶν τάξεων εἰς ἅς οἱ ἐπιτηδευματῖαι οὗτοι ὑποδιαιροῦνται, ἦτοι διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 6, παρέχει πηλίκον δρ. 600· ὥστε οἱ ἰατροὶ ἢ οἱ δικηγόροι οἱ πληρόνοντες τοσοῦτον ἐνοίκιον, θέλουσι καταταχθῆ εἰς τὴν κατωτάτην φορολογικὴν τάξιν· οἱ δὲ πληρόνοντες ἀπὸ 600 μέχρι 1200 δραχμῶν εἰς τὴν ἀμέσως ἀνωτέραν καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἀλλ' ὅπως κατανοήσωμεν καὶ τὴν ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης ἐνδεχομένην ἀτοπίαν, ὑποθέσωμεν ὡσαύτως, ὅτι τὸ ἀνώτατον ἐνοίκιον ξενοδοχείου ἐν Ἀθήναις, εἶναι τριάκοντα χιλιάδων δραχμῶν· ἢ διαίρεσις τοῦ ποσοῦ τούτου, διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τάξεων, ἦτοι τῶν 6, θέλει δώσει πηλίκον 5 χιλιάδων δραχμῶν· ἀλλὰ πλεῖστοι ξενοδόχοι ἐν Ἀθήναις δὲν πλη-

ρόνουσι ποσοῦτον ἐνοίκιον ὥστε τὸ ἐκ τῆς διαιρέσεως τριακοντακισχιλίων δραχμῶν διὰ τοῦ 6 πηλίκον, καὶ τὰ πολλαπλά αὐτοῦ, οὐδεμίαν θέλουσιν ἔχει ἀναλογίαν πρὸς τὰ πραγματικά ἐνοίκια τῶν ξενοδοχείων. Ὡσαύτως δέ, ἐάν ἡ μισθωματικὴ ἀξία μεγαλοπρεποῦς οἰκίας δικηγόρου ἀνέρχεται εἰς δραχμὰς 12 χιλιάδας, διαιρεθῆ δὲ τὸ ποσὸν τοῦτο διὰ τοῦ 6, ὡς ὀρίζει ὁ νόμος, τὸ πηλίκον τῆς διαιρέσεως ταύτης ἔσται δισχίλια δραχμαί, ἀλλὰ πολλῶν δικηγόρων τὸ ἐνοίκιον εἶναι κατώτερον τοῦ ποσοῦ τούτου καὶ τῶν πολλαπλῶν αὐτοῦ καὶ ἐπομένως ἡ τυπικὴ αὕτη ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων τοῦ νόμου εἶναι ἀνέφικτος.

Ὁ Γάλλος νομοθέτης ἀπέφυγε τὴν ἀτοπίαν ταύτην διὰ τοῦ ἀναλογικοῦ φόρου «droit proportionnel», ἤτοι διὰ τῆς εἰσπράξεως ἐκτὸς τοῦ «droit fixe» καὶ ποσοστοῦ τοῦ ἐνοικίου, ἤτοι ἐνὸς δεκάτου, ἐνὸς τριακοστοῦ, δι' οὗ συμπληροῦται ὁ κυρίως λεγόμενος φόρος τοῦ ἐπιτηδεύματος, ἤτοι τὸ «droit fixe ἢ professionnel».

Τὸ ἀπὸ 24 Ὀκτωβρίου 1877 διάταγμα ἀρθ. 8, μετέβαλεν ἐν μέρει τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθ. 4 τοῦ νόμου 1867, ὀρίσαν ὅτι ὁσάκις αἱ τάξεις εἶναι 6 ἢ 5, «ὡς διαιρετέος θέλει χρησιμεύσει ὁ κατὰ προσέγγισιν μέσος ὅρος τῶν ἐνοικίων τῆς ἀνωτάτης τάξεως, ἤτοι τὸ κατάλοιπον μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ἀνωτάτου ἐνοικίου ἀφαίρεσιν τοῦ 1/6 ἢ 1/5 αὐτοῦ, καθόσον αἱ τάξεις εἶναι 6 ἢ 5».

Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης σμικρυνόμενου τοῦ διαιρετέου μετριάζεται μὲν ἡ πλημμέλεια τοῦ νόμου τοῦ 1867, ἀρθρον 4, ἀλλὰ δὲν ἐκλείπει.

Ἐπανερχόμενος ἤδη εἰς τὸ κύριον ζήτημα τὸ τῆς φορολογίας τῶν βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν κερδῶν, παρατηρῶ ὅτι ἡ γενομένη κατὰ τὸ 1877 ἀναψηλάφησις τοῦ πίνακος τῆς τρίτης κατηγορίας τῶν ἐπιτηδευματιῶν τῶν ἀσχέτως λέγω πρὸς τὸν πληθυσμὸν καὶ τὸ ἐνοίκιον τῶν φορολογουμένων, καὶ τοι ἀνεπαρκῆς, ὑπῆρξεν εὐλογωτάτη, ἅτε σκοποῦσα τὴν ὅσον ἐνεστίν, ἐξίσωσιν τῶν βαρῶν

εἰς ἃ ὑποβάλλονται τὰ παραγωγικὰ ἔργα καὶ τὰ διάφορα ἐπιτηδεύματα. Θεωρῶ δὲ ταύτην ἀνεπαρκῆ, καθότι ὁ μέτοχος ἀνωνύμου ἐταιρίας, ὁ μέτοχος, λέγω, πιστωτικῆς ἢ ἀσφαλιστικῆς ἐταιρίας κτλ. ὑπαγομένης εἰς τὸν φόρον τῶν ἐπιτηδεύματων, ὑποβάλλεται, ὡς γνωστόν, δυνάμει τοῦ ἀπὸ 21 Ἰουνίου 1877 νόμου καὶ εἰς ἄμεσον φόρον 2 τοῖς 0/0 τῶν κερδῶν τῶν εἰρημένων ἐπιχειρήσεων. Ὁ δὲ τραπεζίτης ἢ ὁ μεγαλέμπορος, ὁ κερδαίνων πεντήκοντα ἢ ἐξήκοντα χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος, ὑπεβάλλετο καὶ ὑποβάλλεται εἰς μόνον τὸν φόρον τοῦ ἐπιτηδεύματος, ὃν καταβάλλει καὶ ἡ ἀνώνυμος ἐταιρία, ἧς τὰ κέρδη ὑπάγονται καὶ εἰς τὸν δεῦτερον φόρον τῶν 2 0/0. ὥστε ὁ τραπεζίτης ἢ ὁ μεγαλέμπορος οὐδόλως ὑποκείμενος εἰς τὸν ἐπὶ τῶν κερδῶν φόρον τῶν 2 ἐπὶ τοῖς 0/0, κατὰ δίκαιον λόγον πρέπει νὰ ὑποχρεωθῆ εἰς φόρον ἐπιτηδεύματος βαρύτερον· καθόσον μάλιστα ὁ λόγος δι' ὃν ὁ νομοθέτης δὲν ἐπιχειρεῖ τὴν ἄμεσον ἐξαχρίβωσιν τῶν κερδῶν τῶν ὁμορρύθμων ἐταιριῶν, τῶν κατ' ἰδίαν τραπεζικῶν, τῶν μεγαλεμπόρων κτλ. εἶναι ὅπως ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν παρεπομένων τῆ τοιαύτη ἐξελέγξει παρενοχλήσεων.

Εἶπον ὅτι ὁ ἐπὶ τῶν κερδῶν ἐπιβαλλόμενος φόρος εἶναι δίκαιος. Κατὰ μείζονα δὲ λόγον τοῦτο ἀληθεύει προκειμένου περὶ τραπεζῶν κεκτημένων τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως γραμματίων. Ἐὰν ὄντι κατὰ γενικὸν κανόνα, ἡ κυβέρνησις ἢ χορηγοῦσα εἰς ἐταιρίαν τὸ προνόμιον τῆς ἐκδόσεως γραμματίων τραπεζικῶν, δικαιούται νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς μερίδα τινα τῶν ἐξ αὐτῆς προκυπτῶν ὠφελημάτων, μετὰ τὴν προαφαίρεσιν τόσων τοῖς 0/0 πρὸς ὄφελος τῶν μετόχων, ἢ τόσων τοῖς 0/0 ἰδίως ἐκ τοῦ καθαρῶ προΐοντος τῶν προεξοφλήσεων, κατὰ λόγον τῶν ὁποίων αὐξάνει ἡ κυκλοφορία τῶν γραμματίων.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ὀρμώμενος ὁ νομοθέτης τοῦ Βελγίου, ἐπεφυλάξατο ὑπὲρ τοῦ δημοσίου τὸ ἔκτον τοῦ καθαρῶ προΐοντος τῆς προνομιοῦχου Βελγικῆς Τραπε-

ζης, τὸ δὲ Δουκάτον τοῦ Βάδεν, τὸ πεμπτημόριον τοῦ καθαροῦ προϊόντος, μετὰ τὴν διανομὴν 5 0]0 πρὸς τοὺς μετόχους.

Ἡ δὲ γαλλικὴ τράπεζα, ἧς αἱ μετοχαὶ ἀνέρχονται ὡς γνωστόν, εἰς 132,500, ὧν ἐκάστη ἔχει χιλίων φράγκων ὀνομαστικὴν ἀξίαν, ἐπλήρωσε κατὰ τὸ 1878, εἰς χαρτόσημον τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ γραμματίων αὐτῆς, εἰς παντοίους ἄλλους φόρους, ἐν οἷς περιλαμβάνεται καὶ ὁ τῶν 3 ἐπὶ τοῖς 0]0 τῶν καθαρῶν κερδῶν αὐτῆς, 5,411,811.57 εἰ καὶ ἀπὸ τῆς 13 Ἰουνίου 1878, τὰ γραμμάτια τὰ μὴ ἐκδιδόμενα δι' ἐργασίας παραγωγικὰς καὶ ἐμπορικὰς, ὑποβάλλονται εἰς 20 μόνον λεπτῶν φόρον ἐπὶ χιλίων φράγκων, ἀντὶ τῶν 1,50 φρ. ὃν ἐπλήρονον μέχρι τοῦ 1878.

Ἐνεκα δὲ τῶν ὑπερόγκων τούτων φόρων, καὶ τῆς ἀκέρπου ἀποταμιεύσεως διαχιλίων ἑκατομμυρίων φράγκων, τὸ κατὰ μετοχὴν μέρημα τῶν δύο ἑξαμηνιῶν τοῦ 1878, δὲν ὑπερέβη τὰ 95 φρ. ἅτινα διανεμόμενα εἰς φρ. 3,025 μέχρι 50 τῆς ἀγοραίας ἀξίας τῆς μετοχῆς, περιορίζουσι τὸ καθαρὸν κέρδος εἰς 3.14 τοῖς 0]0, δηλ. εἰς τὸν συνηθῆ ὄρον τοῦ τόκου τῶν ἐμπορικῶν κεφαλαίων ἐν Γαλλίᾳ, ἀναλογοῦντα παρ' ἡμῖν πρὸς τόκον 7 τοῖς 0]0, ὃν ἀπολαμβάνουσι κανονικῶς οἱ μέρηδοῦχοι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ὥστε ἐκ τοῦ ἀποκλειστικοῦ προνομίου τῆς ἐκδόσεως γραμματίων, οὐδὲν πλεονεκτοῦσι σήμερον οἱ μέτοχοι τῆς Γαλλικῆς Τραπεζῆς.

Κατὰ τὴν ὀρθοτάτην γνώμην τοῦ Leroy Beaulieu, ὁ ὑπέρογκος φόρος τῶν γραμματίων ἔπρεπε νὰ ἐλαττωθῆ κατὰ 2]3 καὶ νὰ ἐπιβαρύνῃ μόνον τὸ ποσὸν τῶν γραμματίων τὸ ὑπερβαῖνον τὸ μεταλλικὸν ἀποταμίευμα, καθόσον ἐκ τῆς κυκλοφορίας τῶν γραμματίων, ὧν τὸ μεταλλικὸν ἀντίτιμον ὑπάρχει ἀποτεταμιευμένον ἐν τοῖς ταμείοις τῆς Τραπεζῆς, οὐδεμίαν ἀπολαμβάνει ὠφέλειαν ἡ τράπεζα. Καὶ ἡ ἀγγλικὴ δὲ τράπεζα πληρόνει εἰς τὸ δημόσιον τρία σελίνια καὶ 7 ἢ 8 πένιας ἐπὶ γραμματίων 100 λιρῶν, ἐν

κυκλοφορίᾳ ἀπαξ βληθέντων (*). Ἐκτὸς δὲ τούτου, ὑποβάλλεται καὶ εἰς καταβολὴν 30 λιρῶν κατ' ἔτος εἰσπραττομένων ἐν ἐκάστῳ τόπῳ ἐκδόσεως γραμματίων, ἀντὶ τῆς χορηγούμενης πρὸς τοῦτο ἀδείας «licences». Τελευταῖον δὲ ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ, αἱ τράπεζαι ἐκτὸς τῆς καταβολῆς φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ χαρτόσημου, ὑπεβλήθησαν καὶ εἰς ἕτερον φόρον, ἀνερχόμενον εἰς 10 ἐπὶ τοῖς 0]0 τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ γραμματίων.

Ἐνεκα δὲ τοῦ δρακοντείου τούτου νόμου, πλείσται τράπεζαι παρητήθησαν τοῦ δικαιώματος τῆς ἐκδόσεως γραμματίων (**). Ἐκ τούτων συνάγεται, ὅτι τὰ κέρδη τῶν τραπεζῶν δὲν ἐξαιροῦνται, οὐδὲ πρέπει νὰ ἐξαιρῶνται τῆς γενικῆς φορολογίας.

Ἄλλοτε ὑποστηρίξας μὲν κατ' ἀρχὴν, τὴν λίαν δεικαιολογημένην ταύτην φορολογίαν, ἀντεπεξελοῦν δὲ κατὰ τῆς ὑπερβολῆς τοῦ προτεινομένου φόρου, ἧς ἔνεκα οἱ μέτοχοι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἤθελον διὰ μιᾶς, στερηθῆ τοῦ 1]9 ἴσως τῆς περιουσίας αὐτῶν, προέτεινον πρᾶξιν συνάδουσαν πρὸς τὴν Θεωρίαν καὶ πρὸς τὰ παρὰ τοῖς πλείστοις εὐνομούμενοις ἔθνεσι παραδεδεγμένα. Ἀναγνώριζω δ' ἐν γένει ὅτι αἱ τράπεζαι αἱ ἀπολαμβάνουσαι τὸ προνόμιον τῆς «ἀποκλειστικῆς κυκλοφορίας» ὑπόκεινται ὡς ἐκ τούτου, καὶ εἰς ἀξιώσεις τοῦ δημοσίου βαρυτέρας.

Δ'.—Φόρος ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, οἱ Σαινσιμονισταὶ ἀναγράψαντες ἐν τῷ προγράμματι αὐτῶν, ὡς δόγμα πίστεως καὶ κοινωνικῆς ἀναμορφώσεως, «ἐκάστος κατὰ τὴν ἱκανότητά αὐτοῦ καὶ ἐκάστη ἱκανότης κατὰ τὰ ἔργα τῆς,» ἐπέζητουν πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ἀρ-

(*) Παρατηρητέον ὅτι τὰ ἐν κυκλοφορίᾳ γραμμάτια τῆς Ἀγγλικῆς Τραπεζῆς ἀπαξ εἰσελθόντα εἰς τὰ ταμεία αὐτῆς, δὲν τίθενται ἐκ νέου εἰς κυκλοφορίαν.

(**) Ὅρα L'Economiste français 14 Sept. 1879.

χῆς ταύτης, τὴν κατάργησιν τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, καὶ τὴν διάρρηξιν ἐπομένως τῶν φυσικῶν δεσμῶν τοῦ αἵματος, καὶ τῆς κοινῆς καταγωγῆς.

Τὸ δόγμα τοῦτο ἀπέχρυσεν ἡ κοινὴ συνείδησις· οὐχ ἦττον ὁμως ἡ νομοθεσία τῶν εὐνομουμένων ἐθνῶν παραδέχεται ὅτι ἡ πολιτεία ἀναγνωρίζουσα καὶ ἐξασφαλίζουσα τὸ δικαίωμα τῆς μεταβιβάσεως τῶν περιουσιῶν ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, δικαιούται τόσῳ μᾶλλον νὰ ἐπιβάλλῃ ἀνάλογόν τινα εἰσφορὰν εἰς τὰς κληρονομικὰς περιουσίας, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς δι'εὐρυτέρας διανομῆς τῶν δημοσίων βαρῶν θεραπείας τῶν δημοσίων ἀναγκῶν, ὅσω πολ- λάκις δυνάμει τῶν εὐεργετικῶν διατάξεων τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, μεγάλαι περιουσίαι περιέρχονται εἰς κληρονόμους ἀπωτέρω βαθμοῦ συγγενείας, ἢ καὶ εἰς ξένους, οὐδεμίαν ἔχοντας συγγενικὴν σχέσιν πρὸς τὸν κληρονομούμενον. Κατὰ τὰς διεπούσας δὲ ἀρχὰς τὰς περὶ φορολογίας τῶν κληρονομικῶν περιουσιῶν νομοθετικὰς διατάξεις.

1ον.—Ὅσω ἀπώτερος εἶναι ὁ βαθμὸς τῆς συγγενείας καὶ ἐπομένως ἡ πρὸς ἀπόκτησιν κληρονομικῆς περιουσίας προσδοκία ἀσθενεστέρα, τόσῳ καὶ ἡ εἰσφορὰ εἶναι βαρύτερα. Κατὰ μείζονα δὲ λόγον, δέον νὰ προσεπιβαρύνωνται οἱ ἀλλότριοι, οἱ δι'οὐδενὸς δεσμοῦ συγγενείας συσχετιζόμενοι πρὸς τὸν κληρονομούμενον.

2ον.—Ἐτέρα ἀρχὴ διέπουσα τὰς περὶ κληρονομίας φορολογικὰς διατάξεις τῶν εὐνομουμένων ἐθνῶν εἶναι ὅτι, ἐπέκεινα βαθμοῦ τινος συγγενείας, ὡς λ. χ. τοῦ δωδεκάτου ἐν Γαλλίᾳ, αἱ κληρονομικαὶ περιουσίαι περιέρχονται εἰς τὸ δημόσιον, καθόσον ἐπέκεινα τοῦ εἰρημένου βαθμοῦ, οἱ δεσμοὶ τοῦ αἵματος χαλαροῦνται καὶ ἀφανίζονται.

3ον.—Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἑτέρα ἰσχύει ἀρχή, καθ' ἣν ὁ φόρος καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ τῆς συγγενείας τροποποιεῖται κατὰ λόγον τῆς ἡλικίας τοῦ κληρονόμου· δηλ. καθόσον ἡ ἡλικία τοῦ κληρονόμου εἶναι μᾶλλον προβεβηκυῖα, ἢ

εἰσφορὰ ἐλάσσων ὀρίζεται. Ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ κληρονόμος εἶναι ἐτῶν τριάκοντα, καὶ ὅτι ἡ εἰσφορὰ τόσα ἐπὶ τοῖς 0]0, ἐπιβάλλεται εἰς αὐτὴν ὀλόκληρος. Ἐὰν ὁμως εἶναι ἐξήκοντούτης, ὁ φόρος δύναται νὰ ἐλαττωθῇ εἰς τὰ 2]3, ἐὰν δὲ εἶναι ἑβδομηκοντούτης εἰς τὸ ἥμισυ, ὀγδοηκοντούτης δὲ εἰς τὸ 1]3.

Ὁ λόγος τῶν ἀνωτέρω διατάξεων εἶναι πρόδηλος. Ἐὰν ὄντι, ἐὰν ἑβδομηκονταετοῦς ὄντος τοῦ κληρονόμου, ἀφαιρῆτε ἀπὸ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας ὀκτῶ τοῖς 0]0, μετ' οὗ πολὺ δὲ αὐτοῦ ἀποθανόντος ἀφαιρεῖτε πάλιν τὸν αὐτὸν φόρον, ἀποκόπτετε ἐντὸς μικροτάτης χρονικῆς περιόδου, σπουδαίαν μερίδα τῆς ὅλης περιουσίας.

Ἐν τῇ Γαλλικῇ φορολογικῇ νομοθεσίᾳ δύο ἀδικοὶ καὶ λυγροὶ ἐπιβαρυντικαὶ διατάξεις ἐπεκράτησαν καὶ ἐτι ἰσχύουσι.

Πρῶτον, ἡ ἐπιβολὴ τοῦ φόρου ἐφ' ὅλης τῆς κληρονομικῆς περιουσίας ἀνευ ἐκπτώσεως τῶν ἐπιβαρυνόντων αὐτὴν χρεῶν. Ὡστε ἐὰν τὸ μὲν ἐνεργητικὸν τῆς κληρονομικῆς περιουσίας ἀνέρχεται καθ' ὑπόθεσιν εἰς διακοσίας χιλιάδας φράγκων, τὸ δὲ παθητικὸν εἰς ἑκατὸν χιλιάδας, ὁ φόρος ἐπιβάλλεται ἐπὶ τῶν διακοσίων χιλιάδων. Τοιαύτη ἀδικὸς διάταξις οὐδόπως ἀπαντᾶται ἐν ἄλλαις νομοθεσίαις, οἷον ἐν Βελγίῳ, ἐν Ὀλλάνδᾳ κτλ.

Καὶ δεύτερον, κατὰ τὴν ἐν Γαλλίᾳ ἰσχύουσαν διάταξιν, ἐὰν ἡ μὲν κυριότης τῆς κληρονομικῆς περιουσίας περιέλθῃ εἰς τὸν Α, ἡ δὲ ἐπικαρπία εἰς τὸν Β, ὁ μὲν πρῶτος πληρῶνει ὀλόκληρον τὸν φόρον, ὁ δὲ δεύτερος τὸ ἥμισυ αὐτοῦ.

Τελευταῖον, παρατηρῶ ὅτι ἐν Γαλλίᾳ, οὐδεμίαν προθεσμίαν χορηγεῖται πρὸς πληρωμὴν τοῦ ὀφειλομένου φόρου· ὥστε ὁ μικρὸς ἰδιοκτήτης ἀναγκάζεται πολλάκις νὰ δανεισθῇ ὅπως πληρώσῃ τὸν φόρον, καθότι ἡ πρόσοδος τῆς κληρονομικῆς περιουσίας, δὲν ἐπαρκεῖ πρὸς τοῦτο.

Ἐὰν ἤδη θελήσωμεν νὰ παραβάλωμεν τὰ φορολογικὰ ποσὰ τὰ ἐπιβαλλόμενα εἰς τὰς κληρονομικὰς περιουσίας

ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπως ἐκτιμήσωμεν τὸ σχετικὸν βᾶρος αὐτῶν, θέλομεν εὐκόλως ἀναγνωρίσει, ὅτι αἱ τοιαῦται περιουσίαι ἐν Ἑλλάδι ἐλάχιστον φορολογουνται τούτου δ' ἕνεκα, ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1879, τὸ πρὸς τῆς ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν φορολογίας, ὑπελογίσθη εἰς ἑκατὸν μόνον χιλιάδας δραχμῶν.

Ἀλλ' ἐν Γαλλίᾳ, αἱ κατ' εὐθείαν γραμμὴν κληρονομίαι ὑποβάλλονται εἰς φόρον 1 ἐπὶ τοῖς 0/0 τῆς ἀξίας τῶν τε κινήτων καὶ ἀκινήτων· ἐκτὸς δὲ τούτου, καὶ εἰς καταβολὴν «2 décimes» δηλ. 2 δεκαλέπτων τοῖς 0/0 ἐν συνόλῳ 1,20 τοῖς 0/0. Ἐὰν δὲ ἡ διανομὴ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας ἐνεργηθῇ δικαστικῶς, αὕτη ὑποβάλλεται καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ χαρτοσήμου.

Αἱ δὲ κληρονομίαι, αἱ περιερχόμεναι εἰς ἀδελφούς, ἀδελφάς, θείους, θείας, ἀνεψιούς καὶ ἀνεψιάς, ὑποβάλλονται εἰς φόρον 6,50 τοῖς 0/0, ἐκτὸς τοῦ προσθέτου φόρου τῶν 2 δεκαλέπτων καθ' ἕκαστον φράγκον· ἤτοι ἐν συνόλῳ 7,80.

Αἱ περιερχόμεναι εἰς μεγάλους θείους καὶ θείας, εἰς μικροὺς ἀνεψιούς καὶ ἀνεψιάς, καὶ εἰς πρῶτους ἐξαδέλφους, ὑποβάλλονται εἰς φόρον 7 0/0· εἰς ἃ προστιθεμένων τῶν ἀναλόγων δεκάδων, τὸ ὅλον γίνεται 8,40.

Ἀπὸ δὲ τοῦ τετάρτου βαθμοῦ μέχρι τοῦ δωδεκάτου, ὁ φόρος ὀρίζεται εἰς 8 0/0 καὶ μετὰ τὰς ἀναλόγους δεκάδας εἰς 9,60.

Ἐπὶ δὲ προσώπων μὴ συνδεομένων διὰ τῶν δεσμῶν τῆς συγγενείας, ὁ φόρος ὀρίζεται εἰς 9 0/0 καὶ μετὰ τὰς ἀναλόγους δεκάδας εἰς 10,80.

Τελευταῖον δὲ αἱ μεταξὺ συζύγων κληρονομίαι ὑποβάλλονται εἰς φόρον 3 0/0 καὶ μετὰ τῶν ἀναλόγων δεκάδων εἰς 3,60.

Εἰς ἀνάλογα δικαιώματα ὑπάγονται καὶ αἱ μεταξὺ ζώντων δωρεαί.

Καθὰ πρεσβεύει ὁ Paul Leroy Beaulieu, ἐν τῇ ἀξιολόγῳ

Δημοσιολογικῆ πραγματείας αὐτοῦ, ὁ ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν φόρος δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίῃ τὰ 5 τοῖς 0/0, δέον δὲ νὰ εἰσπράττηται εἰς δύο ἢ τρεῖς ἐτησίαις δόσεις, πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ εἰς φόρον ὑποκειμένου.

Ἐν Γαλλίᾳ, ἡ ἀξία τῶν φορολογητέων περιουσιῶν, ἐκ τε δωρεῶν μεταξὺ ζώντων καὶ τῶν ἐκ κληρονομίας μεταβιβασθεισῶν, ἀνήλθον κατὰ τὸ 1876, εἰς τέσσαρας χιλιάδας καὶ 378 ἑκατομμύρια· αἱ δὲ ἐξ αὐτῶν εἰσπράξεις εἰς 116,632,000 φρ. ἤτοι κατὰ μέσον ὄρον εἰς 2 70 0 0.

Παρ' ἡμῖν, ὡς ἐρρέθη, ὁ φόρος ἐκ κληρονομικῶν περιουσιῶν, ὑπελογίσθη διὰ τὸ ἔτος 1879 εἰς 100,000 δραχμῶν. Ὡστε εἰ μὲν παραδεχθῶμεν ὡς μέσον ὄρον τῆς παρ' ἡμῖν φορολογίας 1 τοῖς 0/0, αἱ ἐκ πλαγίων κληρονομιῶν φορολογήσιμοι περιουσίαι πιθανῶς ἀνέρχονται κατ' ἐνιαυτόν, εἰς δέκα ἑκατομμύρια, εἰ μὲν δὲ παραδεχθῶμεν ὡς μέσον ὄρον 1 1/2 0/0, αἱ φορολογήσιμοι ἐκ πλαγίου κληρονομικαὶ περιουσίαι περιορίζονται εἰς 7 ἑκατομμύρια ἤτοι εἰς ποσὸν ἐλάχιστον.

Ἐν Ἀγγλίᾳ, τὰ «legacy duties» τὰ ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν δικαιώματα, ἅτινα εἰσὶν ἀνάλογα πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν κληρονομικῶν περιουσιῶν, ὀρίζονται εἰς 1 0/0, διὰ τὰς κατ' εὐθείαν γραμμὴν κληρονομικὰς περιουσίας· εἰς 3 0/0 διὰ τὰς μεταξὺ ἀδελφῶν καὶ τέκνων ἀδελφῶν, εἰς 6 0/0 διὰ τοὺς μετ' αὐτοὺς πλησιεστέρους ἐκ πλαγίου συγγενεῖς καὶ τοὺς ξένους.

Κατὰ τὸ 1874, τὰ «legacy duties» ἀπέφερον 85 ἑκατομμύρια καὶ 350 χιλιάδας φράγκων.

Ἐκτὸς δὲ τούτων, ὑπάρχουσιν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἕτερα τινὰ δικαιώματα, εἰς ἃ ὑπάγονται αἱ ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου μεταβιβαζόμεναι «κίνηται» περιουσίαι. Αἱ τοιαῦται κληρονομίαι ἀπέφερον κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 51,630,000 φράγκων.

Ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ ἀπὸ 18 Δεκεμβρίου 1865 νόμου, «κληρονομίαι καὶ κληροδοσίαι ὑπερβαίνουσαι

τὴν ἀξίαν δισχιλίων δραχμῶν, περιερχόμενα δὲ εἰς συγγενεῖς ἐκ πλαγίου μέχρι τοῦ τρίτου βαθμοῦ, ὑπόκεινται εἰς τέλος χαρτοσήμου ἀξίας, πρὸς 1 ἐπὶ τοῖς 0/0, λογιζόμενον.» «Περιερχόμενα δὲ εἰς ἐκ πλαγίου συγγενεῖς τετάρτου καὶ ἀπωτέρου βαθμοῦ, εἰς 2 0]0. Εἰς ἐξωτικούς δὲ εἰς 4 0]0.»

«Αἱ περιερχόμενα εἰς ἀνιόντας καὶ κατιόντας, εἰς συζύγους, εἰς θρησκευτικά, φιλανθρωπικά καὶ φιλέκπαιδευτικά καταστήματα, ἀπαλλάττονται τοῦ φόρου.» Τὰ δὲ χρέη προαφαιροῦνται ἐν τῷ ὑπολογισμῷ τῆς ἀξίας τῆς κληρονομικῆς περιουσίας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω διατάξεων συνάγεται α) ὅτι ἐν Ἑλλάδι, αἱ κατώτεραι δισχιλίων δραχμῶν κληρονομικαὶ περιουσίαι οὐδὲν ὡς φορολογοῦνται, εἰ καὶ εἰς πλαγίους συγγενεῖς ἀπωτάτου βαθμοῦ ἢ εἰς ξένους περιέρχονται.

β) Αἱ κατ'εὐθείαν γραμμὴν κληρονομικαὶ περιουσίαι, οἷαςδήποτε καὶ ἐάν ὡσιν ἀξίας, μένουσιν ὡσαύτως ἀφορολόγητοι, ὡς καὶ αἱ εἰς συζύγους καὶ εἰς θρησκευτικά καὶ φιλανθρωπικά καταστήματα περιέρχόμενα.

γ) Τελευταῖον δὲ καὶ αἱ δωρεαὶ μεταξὺ ζώντων καίτοι πιστοποιούμενα διὰ συμβολαιογραφικῆς πράξεως, κατὰ τὸ ἀρθρον 42 τοῦ περὶ χαρτοσήμου νόμου τοῦ 1836, ἀπαλλάττονται τοῦ εἰδικοῦ τούτου φόρου.

Ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν προεκτεθεισῶν φορολογικῶν διατάξεων τῶν διαφόρων ἐθνῶν πρὸς τὰς ὁμοειδεῖς διατάξεις τοῦ ἡμετέρου νόμου ἀποδεικνύεται, ὅτι τὸ ἡμέτερον σύστημα καὶ ἐλλειπὲς εἶναι καὶ ἀτελές. Καὶ ναί μὲν ὡς πρὸς τὰς κατ'εὐθείαν γραμμὴν κληρονομικὰς περιουσίας, δύναται τις εὐλόγως νὰ ἰσχυρισθῆ, ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ φόρου ἀπαλλαγὴ αὐτῶν πηγάζει ἐκ τῆς θεωρίας περὶ συγκυριότητος τῶν τέκνων ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν γεννητόρων εἰ καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἄλλως πως ἐλύθη ὑπὸ τῆς νομοθεσίας τῶν ἐυνομουμένων ἐθνῶν. Ἀλλ' ἐάν ὁ ἐπὶ τούτου δισταγμὸς τοῦ νομοθέτου εἶναι ὅπωςδήποτε εὐκατανόη-

τος, οὐδεὶς συγχωρεῖται δισταγμὸς προκειμένου περὶ ἐπιβολῆς βαρυτέρας εἰσφορᾶς ἐπὶ τῶν κληρονομικῶν περιουσιῶν, τῶν εἰς πλαγίους συγγενεῖς καὶ εἰς ἀλλοτρίους περιερχομένων καθότι ὑπὸ τὸν ὅλως δίκαιον ὅρον τῆς παρ' ἡμῖν ἰσχυροῦσης διατάξεως τῆς προαφαιρέσεως τῶν χρεῶν, ἠδυνάμεθα καὶ τὰς εἰς πλαγίους συγγενεῖς μέχρι 3ου βαθμοῦ περιερχόμενας κληρονομίας καὶ κληροδοσίας νὰ ὑπαγάγωμεν εἰς φόρον 2 ἢ 3 τοῖς 0]0, καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ 4ου βαθμοῦ συγγενείας μέχρι τοῦ 6ου εἰς φόρον 4 0]0, καὶ τὰς μετὰ τὸν 6ον βαθμὸν εἰς 5 τοῖς 0]0.

Τελευταῖον δὲ τὰς εἰς ξένους περιερχόμενας εἰς φόρον 6 ἢ 7 0]0.

Διὰ τῶν τροποποιήσεων τούτων, αἵτινες αὐξάνουσι τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν εἰς πλαγίους συγγενεῖς καὶ εἰς ξένους περιερχομένων κληρονομικῶν περιουσιῶν, ὁ ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν φόρος, ὁ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1879 ὑπολογισθεὶς εἰς 100 μόνον χιλιάδας δραχμῶν, ἠθελεν ἀποφέρει προϊόντος τοῦ χρόνου, ποσὸν διπλάσιον τοῦ προϋπολογισθέντος. Ἐν Γαλλίᾳ αἱ κατ'εὐθείαν γραμμὴν κληρονομικαὶ περιουσίαι ὑπολογίζονται εἰς περίπου τὸ τετραπλάσιον τῶν εἰς πλαγίους συγγενεῖς περιερχομένων, καθότι αἱ μὲν πρῶται ἀνῆλθον κατὰ τὸ 1876 εἰς 3,222,713,000, αἱ δὲ δεύτεραι εἰς 871,184,000.

Ὡστε ἐάν αἱ εἰς πλαγίους συγγενεῖς περιερχόμενα κατ' ἔτος κληρονομικαὶ περιουσίαι ἐν Ἑλλάδι, ὑπολογισθῶσιν εἰς δέκα ἑκατομμύρια δραχμῶν, τὰς εἰς τοὺς κατ'εὐθείαν γραμμὴν περιερχόμενας ὑπολογιστέον ἐξ ἀναλογίας, εἰς τεσσαράκοντα ἑκατομμύρια.

Ι. Α. ΣΟΥΤΣΟΣ.

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Οὐδέν οὕτω πολυπλανές καὶ σχολιὸν ὅσον τὸ ἀπὸ τινος περὶ καταλύσεως τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐκπαιδευτικῶν ἱερατικῶν ταγμάτων ζήτημα, οὐ ἔνεκα καὶ τὸ διαδόητον ἐκεῖνο ἀνέθορεν, ἐνώπιον τῶν Βουλῶν, ἑβδομον ἄρθρον τοῦ νόμου Ἰουλίου Φερρύ, ἐγείραντος, ὡσπερ ἐλαίου φλόγαν, ἐμπαθῆ ῥήματα καὶ μακρὰς ρητορικὰς ἀντιπαραστάσεις, οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ βήματος, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν δημοσιογραφίαν.

Καὶ οἱ μὲν ἐνθερμοὶ δημοκρατικοί, ἐν τῇ τῶν ἀντιπροσώπων Βουλῇ, ποθοῦντες τὴν τοῦ ἐθνικοῦ πολιτικοῦ αἰσθήματος ἐξομοίωσιν, ἔγνωσαν δόξαν τοῖς νέοις παρασκευάσαι διὰ ψηφίσματος εἰς ἀργίαν τὸ πρῶτον σκοποῦντος καθιστάναί τοὺς ἱεροδιδάκτας καὶ ἰδίως τοὺς Ἰησοῦιτας, ἀλλ' οἱ ἐν Συγκλήτῳ τελοῦντες συντηρηταί, μετὰ πανδήμους συζητήσεις, ἀπορρίψαντες τὸ ἀνωτέρω προβούλευμα, μεγάλως παρώργισαν τὴν Βουλήν, ἣτις καὶ ἀντιστρατευσαμένη ἀπορρώξ ἐποιήσατο γνώμην, ὅπως ἡ Κυβέρνησις ἐφαρμώσῃ ἀποφαντικῶς τοὺς κατὰ τῶν θρησκευτικῶν ἑταιριῶν ἀρχαίους νόμους, τοὺς ἀπαγορεύοντας τὴν ἀνευ προηγουμένης κυβερνητικῆς ἀδείας σύστασιν παντὸς δημοσίου ἐκπαιδευτηρίου.

Ἐνταῦθα κατέληξεν ὁ δικανικὸς πόλεμος καὶ ἐξέβη τὰ ἀπειληθέντα, ἐκδοθέντος τῇ 29 τοῦ παρελθόντος Μαρτίου τοῦ πρὸς τοῦτο ἀρμοδίου ὑπουργικοῦ δόγματος, ὅπερ δὴ καὶ κατ' ἄκρας ἀγει καὶ φέρει ἔκτοτε τὴν πολλὴν μερίδα ἔθνους, μέρει μὲν φανατικοῦ καὶ δεισιδαίμονος, μέρει δὲ ἐκτραχηλιζομένου καὶ ἐκπίπτοντος τούναντίον εἰς τραχεῖαν ἀδιαφορίαν καὶ ἀντίτυπον ἀθεότητα, ἀλλ' ἐπὶ πᾶσι σπανίως

ὑπερπηθοῦντος ἀνεπιστρεπτὴ τὴν ἐν μέσῳ κέλευθον τῆς εὐλαθείας, λέγω, καὶ ψυχικῆς ὑγείας.

Πρὸς διασάφησιν τῆς δικαιώσεως τοῦ ἀνωτέρω νομοσχεδίου καὶ τῆς ἐν ἐλλείψει τούτου ἀποκαταστάσεως τῶν προϋφαστώτων, πλὴν καὶ μικροῦ δεῖν ἀχρηστία περιγεγενημένων νόμων, φέρε διὰ βραχέων ἐξετάσωμεν πόθεν καὶ πότε ἤρξαντο τὰ κοινωνικὰ ταῦτα προσκρούσματα καὶ ὑποδείξωμεν εἰδικώτερον εἰς τί ἀνάγεται ἐκ τῶν πρόσθεν ἢ ἐν Γαλλίᾳ ἀντιπάθεια τοῦ δημοτικοῦ πρὸς τὸ πρεσβυτογενὲς ρωμαϊκὸν ἱερατικὸν πνεῦμα, ἐπόμενοι τῇ τῶν καθεστῶτων χρονικῇ μετατροπῇ παρὰ τοῖς Γαλάταις, τοῖς πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν γένος μικρὸν διαφέρουσιν, ἐπώνυμόν τε λαμβάνουσι τῶν πρωτοτόκων υἱῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐλπὶς δὲ ὅτι (οὐ γὰρ δὴ, ἀλλήν τινὰ αἰτίαν ἔχοντες ταῦτα διασκεψάμεθα) αἱ οἴονεὶ ξενίζουσαι τὰς ἀκοὰς τοῦ ἀναγνώστου τῆς «Οἰκονομικῆς Ἐπιθεωρήσεως» ἐνδελεχεῖς ἐπὶ πνευματικῇ καὶ ἀστυκῇ ἀναγωγῇ μάχην τῶν κατὰ τὴν Δύσιν λαῶν παρέξουσιν αὐτῷ τὴν ἐνδόμυχον πεποίθησιν, ὅτι ἡμερωτέρων καὶ κοινωνικωτέρων θρησκευτικῶν ἠθῶν εὐμοιρεῖ τὸ ἡμέτερον φύλον, βαθεῖς παλαιόθεν δεξάμενον τοὺς τύπους τῆς πίστεως καὶ ἀδουλώτως ἀναμαζάμενον τὰς σφραγίδας τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ διατελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν εὐάγωγον ποίμνιον, μετὰ λόγου ἄλλως τε σεμνυνόμενον ἐπὶ τῷ φιλοεθνεί αὐτοῦ κλήρῳ.

Α'

Ἐφ' οὗτου ὁ ἄνθρωπος ἐγκαταλιπὼν τοὺς δασεῖς λειμῶνας καὶ τὰ κομῶντα ὄρη ἀπέρριψε τὴν φυσικὴν ἀπλότητα καὶ ἀμέριμνον ἀπόλαυσιν τῆς ἀρκάδος ζωῆς (εἴ ποτε τοιαύτη ἐγένετο) ὅπως περιβάλλῃ ἑαυτῷ εὐφημόν τινα καὶ εὐπρόσωπον δεσμόν, τὰς πολλαπλὰς καὶ ποικίλας τοῦ πολιτισμοῦ ἀνάγκας, παρέστη ἀπέναντι ἀπροόπτων κοινωνικῶν τειχῶν καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ κλαυθμῶνος, φερόμενος ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν κατὰ κρημνῶν καὶ μεταξὺ βαρέ-

θρων ἀδικίας και δικαιοσύνης, εὐταξίας και ἀταξίας, ἐλευθερίας και δεσποτείας.

Ἡ περιμάχητος αὐτὴ και ὄλκιμος τοῦ γένου ἀνθρώπου κατάστασις « νῦν γὰρ δὴ γένος ἐστὶ σιδήρεον » κατὰ τὸν Ἡσίοδον, ἐπωφέλησε μὲν τινὰς ἐξ ὑπογυίου, ἀλλ' ὤθησε τοὺς πολλοὺς εἰς τὴν ἐσχάτην δουλείαν και ταπεινώσιν. Ἐκτοτε ὀλίγοι μὲν εὐτυχεῖς, πλείστοι δὲ οἱ ταλαιπωρούμενοι. Καὶ οἱ μὲν εὐδαιμονοῦντες, ὀλίγον φροντίζοντες περὶ τῶν δεινοπαθούτων ὁμοίων αὐτοῖς, ἐγκατέστησαν βιαίαν, ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων τούτων θυμάτων, τὴν τυραννίαν, ἐπινοήσαντες προϊόντος τοῦ χρόνου, ἰδιοτελεῖς νομοθεσίας και θρησκευτικὰς δοξασίας, ἥμιστα ἀπαλλοτριούσας τὸ κράτος και τὴν αὐθαίρετον διαδικασίαν ἐκ τῶν χειρῶν προνομιστῶν τινῶν γενεῶν.

Ἡ ἐχέστονος αὐτὴ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου ἀνεῖπεν ἐπὶ μακρὸν τὰς πλείστας περιπετείας τῶν ἐθνῶν. ὤφειλε δὲ ἡ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐμφάνισις ἐπενεγκεῖν τινὰ βελτίωσιν διὰ τῆς ἀθανάτου περὶ ἰσότητος και ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων ἀρχῆς· ἀλλὰ και ἐπ' ὀνόματι, φεῦ! αὐτοῦ τὸ ἀσύγκρατον και δυσμενὲς τῶν κατὰ καιροὺς προέξαρχούντων και δεσποζόντων ἦθος δράττεται τῆς νέας ταύτης αὐθεντίας, ὅπως παρασύρῃ τὸν ἀφώτιστον ὄχλον εἰς τὴν μεταγενεστέραν τυραννίαν τῆς παπικῆς τιάρας και τῶν θεοκράτῶν συμμετόχων αὐτῇ ἡγεμόνων. Τότε λοιπὸν παρουσιάζονται οἱ ψευδευλαβεῖς ἐκείνοι και κερδόδιφοι βασιλεῖς και Πάπαι, οἵτινες διαπράττουσι τὰ αἰσχιστα και ἀνεπιδιόρθωτα δεινά, οὐ μόνον σταυροφοροῦντες κατὰ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἧς ἀποστρέφονται τὴν ὑπερέχουσαν παιδείαν και ἐπιστήμας, ἀλλὰ και αὐτὸν τὸν λατινικὸν λαὸν πολλαπλῶς και παρεκάστοτε καταπιέζουσι και ἀπογυμνοῦσιν ἐπὶ ἰδίᾳ ἢ κοινῇ ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν.

Και δὴ, μέχρι τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος, τὸ κατὰ τὴν Δύσιν σκότος ἦν βαθύ και στυγερόν ἐν ᾧ ὁ ἐλληνισμὸς διαλάμπει ἐπὶ τὰ πρόθυρα τῆς Ἰταλίας, ἐκπροσωπούμενος

ὑπὸ τῶν ἀγλαῶν ὀνομάτων τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τῶν Πατριαρχῶν, συγκλητικῶν και λογίων Ἑλλήνων, συγγραφόντων ἐλληνιστὶ παντοίας πολιτίμους βίβλους, τῇ προτροπῇ και τῷ παραδείγματι αὐτοῦ τοῦ μουσοχαροῦς αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου και ἄλλων πολλῶν ἡγεμόνων και ἡγεμονίδων σοφῶν.

Ὁ Ἡσύχιος και Σουίδας διατελοῦσι συντάττοντες τὰ σπουδαῖα αὐτῶν λεξικά, περιελθόντα ἡμῖν μετὰ τοῦ μεγάλου Ἑτυμολογικοῦ, κτῆμα ἀνεκτίμητον γραμματολογίας. Ὁ πολυμαθέστατος, μυριοβιβλογράφος Φώτιος, Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς και Ἰωάννης Γζέτζος ὁ γραμματικὸς ἐγκαλείπουσιν ἀλληλοδιαδόχως κιβωτὸν παμπλουσίου ἀττικῆς ἀρχαιομαθείας. Τὴν δὲ φιλομουσίαν τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας διαδέχεται ἀμείωτον ἡ τῶν Κομνηνῶν, ἐφ' ὧν και μᾶλλον ἀκμαία ἀναθρόσκουσα ἀπαυγάζει ἡ ἐλληνικὴ ἐπιστήμη.

Ἐπέπρωτο δὲ μόνον, τῷ 1203-4. ἔτει, ἀναγράψαι τὴν ἀπαίσιον κατὰ τῆς μεγακλεοῦς Κωνσταντινουπόλεως σταυροφορίαν, ἐπιληφθεῖσαν τὸ μὲν πρῶτον, λόγῳ ἐπιχουρίας Ἀλεξίου Δ' τοῦ Ἀγγέλου κατὰ τοῦ Ἄρπαγος ὁμωνύμου αὐτῷ θεοῦ, μετ' οὐ πολὺ δέ, πρὸς ἀληθῆ ἐκπόρθησιν τῆς πόλεως. Κατὰ τὴν θλιβεράν ταύτην ἐποχὴν οἱ σταυροφόροι πολιορκηταὶ τὸ μὲν, νομιμοποιῶντες πᾶσαν βαρβαρότητα ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν, ὡς μὴ ὤφειλε, δυσωνύμων Ἀγγέλων και τοῦ ἐφαμίλλου ἐκείνοισ Ἀλεξίου Δούκα Μουρζούφλου, παραδυνάστου τοῦ ἀνωτέρω Ἀλεξίου τοῦ νεωτέρου, ὃν οὗτος ἐχθρονίσας ἀπεστραγγάλισε, τὸ δέ, ἐκδηλοῦντες ἐφ' ὅσον τὸ θηριῶδες μῖσος και ἡ ζηλοτυπία ἐλαύνουσιν ἀνουσουργίας τοὺς μιμητὰς τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δευτέρου καλίφου Ὀμάρου τοῦ πυρπολιστοῦ τῆς περιφήμου βιβλιοθήκης, ἀνάπτουσι τρεῖς ἀλλεπαλλήλους πυρκαϊάς, ὧν αἱ διασταυρούμεναι φλόγες, καίουσαι ἐπὶ ἐβδομάδας, ἀποτεφρῶσι τὰς λαμπράς και πλουσιωτάτας συγκοικίας ἀπὸ τοῦ λόφου τῶν

Βλαχερνῶν μέχρι τῆς μονῆς τοῦ Σωτῆρος, ὡς καὶ ἅπασαν τὴν ἀνατολικὴν πτέρυγα τῆς πόλεως, ποιοῦσαι παρανάλωμα τοῦ πυρός, ἐν τῷ νέῳ τούτῳ μουσεῖῳ τῶν μεταγενεστέρων Πτολεμαίων, τοὺς θησαυροὺς καὶ τὰ ἄλλα διὰ τοῦ χρόνου ἐναποταμιευθέντα φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ κειμήλια.

Ἀλλὰ μὴ νομίσωμεν ὅτι μόνον ἡ παιδεία ἔσχεν τοὺς ζηλωτὰς αὐτῆς ἐν τῇ καθέδρᾳ τοῦ τότε μεμυσημένου κόσμου ἐν τῷ Βυζαντίῳ. Ἡ βιομηχανία καὶ αἱ τέχναι ἤκμαζον παλαιότερον ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, ἐφ' ᾧ μάλιστα ὑπεβλέπετο ἤδη ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος ὑπὸ τοῦ ἐν Δαμιᾷ ἰσχυροῦ γείτονος τῆς Ἀμμιάδος δυναστείας καλίου Μοαββιάχ, ζηλοῦντος οὐχὶ τόσον τὴν δύναμιν ὡς τὰ πλούτη καὶ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον τῆς πρωτεύουσας τοῦ νέου ἑλληνικοῦ κράτους. Ἐπὶ δὲ τοῦ σταυροφορικοῦ ζυγοῦ, βαρύναντος ὀκτὼ καὶ πενήκοντ' ἔτη τὸν τῶν ὁμογενῶν αὐχένα, ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας ἐκ τῆς τοῦ Βύζαντος πόλεως μετενεχθεῖσα εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τοῦ Ἑξείνου, μάρτυρα τῶν προόδων ἔχει τὸν Ἑὐγενικόν, ἀναφέροντα περιστατικῶς ὅτι «ἡ Τραπεζοῦς μετὰ τινῶν μικρῶν ἄλλων πόλεων ἐπαρκεῖ ὑπὲρ τῶν ἔργων πάσης βιομηχανίας, ἐκτελοῦσα καὶ παράγουσα παντοῖα τεχνικὰ καὶ μηχανικὰ προϊόντα φημίζονται δὲ μάλιστα οἱ κατασκευασταὶ τῶν λογγῶν καὶ ἀσπίδων, οἱ τῶν πολυτίμων λίθων γλύπται, οἱ ραφιδευταί, οἱ ὑφαντουργοί, οἱ σιδηρουργοὶ καὶ βαναυσουργοὶ ἐν γένει . . . Χορηγεῖ δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἡ χώρα τῇ ὑφαντουργίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις τεχνουργοῖς τῆς ραφιδεύσεως τὸ λίνον, τὸ ἔριον, τὸ σηρικόν νῆμα κτλ.»

Οὕτως ἄρα οἱ σταυροφόροι ἐλαττεύμενοι τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ ὡς νενικημένοι ὑπὸ τῆς ἠθικῆς ὑπεροχῆς περιέπεσον ταῖς ἡδοναῖς καὶ τῇ συνοικιζούσῃ πολυτελείᾳ, ἀσπασάμενοι καὶ αὐτὸν τὸν ἐγχώριον ἱματισμὸν, ἀλλὰ παραμορφοῦντες πάλιν ἐκεῖνον τῷ ἀκό-

σμῶ καὶ φορτικῶ πλούτῳ τῶν χρωμάτων καὶ ποικιλμάτων.

Σημειοῦμεν δὲ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὡς μεγάλως ἐπιδράσασαν ἐπὶ τῶν Λατίνων, καὶ ὡς ἐναρκτήριον τῆς κατὰ τὴν Ἑὐρώπην διαδόσεως τῶν λεπτοφυῶν, ἀλουργῶν καὶ ποικιλοχρῶμων σηρικῶν ὑφασμάτων καὶ ποικιλμάτων πρὸ πολλοῦ κατασκευαζομένων καὶ μονοπωλουμένων παρά τε τοῖς Ἑλλησι καὶ Ἀραβι. Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἤρξαντο αἱ τῆς Δύσεως αὐταὶ ἀπομιμεῖσθαι τὰς βυζαντινὰς ἐθιμοταξίας τῶν βασιλείων τύπων καὶ μάλιστα ἡ τῶν Γάλλων περὶ τὸν 11ον καὶ 12ον αἰῶνα, κατὰ τινὰ ἰδιοσύντακτον Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου περιγραφῆν. Πρόσφορος δὲ τῶν ἀνωτέρω ἐπιμαρτυρία κεῖται καὶ ἐν τινὶ περὶ ἱματισμοῦ (Histoire générale du Costume civil, religieux et militaire) λαμπρῶ συγγράμματι, νεωστὶ δημοσιευθέντι ἐν Παρισίοις παρὰ τῷ ἐκδότῃ κ. Charles Delagrave, καὶ διαγράφοντι μετὰ πλείστης ἀκριβείας τὰ πολιτικά, θρησκευτικὰ καὶ πολεμικὰ ἐνδύματα τῶν πρώτων ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνων μετὰ εἰκόνων πανομοιότηως τῷ χρώματι καὶ τῷ σχήματι, παριστανουσῶν ἡμῖν τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς ἀνατολικῆς βιομηχανίας. Ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ κ. R. Jacquemin ζωγράφος καὶ ἀριστος περὶ ταῦτα ἀρχαιολόγος ἐκφράζεται ἀναφορικῶς πρὸς τὰ σταυροφορικὰ ὡς ἐξῆς: «Περίεργον, λέγει, πρᾶγμα! Ἐνῶ ὁ βόμβυξ ἦν ἀπὸ αἰῶνων ἤδη ἐν γενικῇ χρήσει ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ Ἑὐρώπη ἀπέδιδε τοσαύτην ἀξίαν τοῖς μεταξωτοῖς ὑφάσμασι, ὥστε κατὰ τὸ 1098, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἀντιοχείας, οἱ σταυροφόροι νόμον ἐπίτηδες ἐπήγαγον ὅπως ἐπικληρωθῶσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν τῶν ἱερῶν ἀμφίων χρείαν πάντα τὰ περιπεσόντα αὐτοῖς μεταξουργήματα.» Ὁ αὐτὸς ἱστορεῖ ἄλλοθι ὅτι «τῷ 1853, ἐν Βαγόννε, ἀνορυχθέντος τοῦ τάφου ἐπισκόπου τινὸς τοῦ 12ου αἰῶνος, ἀνεκαλύφθησαν τὰ λείψανα ἀρχιερατικοῦ ἐνδύματος ἐξ ὑφασμάτων τῆς Ἀνατολῆς, ἰδίᾳ

δὲ συγκειμένου ἀπὸ τινος σθηρικοῦ χιπῶνος καὶ περισκελίδων κεκοσμημένων πτηνοῖς συνυφασμένοις ἄλλαις μορφαῖς καὶ ὑπὸ χρυσαλίνου ἐκ στήμονος μεταξωτοῦ, πάντων δὲ πεποιχίλων ἀνατολικοῖς χαρακτηῖται.»

Ἀναχαιτιζέσθωσαν ἄρα τὰ φθόνα οἰστρούμενα στόματα καὶ ἀτόπους ἐκσφενδονίζοντα ἐκφράσεις κατὰ τοῦ ἐν τῷ μεσαιῶνι ἀκμάσαντος τῆν παιδείαν, τὰς τέχνας καὶ αὐτὸ τὸ αἶσθημα Ἑλληνισμοῦ!

Ἐπὶ τῇ τῶν Παλαιολόγων τελευταίᾳ τῶν αὐτοκράτορων γενεᾷ διαπρέπουσιν αὖθις παῖδες μουσηγέται Ἑλλήνων, οἷον Ἰωάννης ὁ Χρυσολωρᾶς, Θεόδωρος ὁ Γαζής, Μάξιμος ὁ Πλανούδης, Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης, Ἰωάννης ὁ Γλυκᾶς καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι. Συρρέουσι δὲ εἰς τὰς βυζαντινὰς Ἀθήνας, ἐν ἀρυσθῶσιν γλυκυρρόων χαρίτων νάματα οἱ ἐγνώσμενοι Ἴταλοί, Φραγκῆσκος ὁ Φίλελφος, Πουαρίνος καὶ Ἰωάννης Ἀύρισπας, ἐπὶ τέλους δὲ, μεσοῦντος τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, Αἰνεῖας Σύλβιος Πικκολόμινης, ὁ μέλλων φιλόμους Πάπας Πῖος Β' ἀποκαλεῖ τὸ Βυζάντιον: τὸ ἄδυτον τῆς ἀρχαίας σοφίας, τὸ ἄσυλον τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν ἀκρόπολιν τῆς φιλοσοφίας.

Ἄλλ' ὡς ἐκ δένδρου ἀγλαοκάρπου, κἂν λίαν εὐθαλεῖς καὶ ἀνθεμέντας τοὺς κλώνους ἔχη, πλέον ὀπωρίζεσθαι ἀδύνατον τῆς παρ' ὅσον πέφυκεν εὐκαρπίας, οὕτως ἐφ' ὅσον ἐν τινὶ χώρα ὁ ἔρως τῆς παιδείας καὶ ἡ ἀκραιφνῆς πίστις διανοεῦντα μόνα, ἐκτρέφουσιν ἄνδρας φιλομούσους καὶ εἰρηνικούς, μόλις εὐρηγῆται ἐν αὐτῇ οἱ δόλον Ἄρεος ἐργαζόμενοι καὶ ἀργαλέους πολέμους αἰεὶ τολυπεύοντες, ἅτε ἑναυλον ἰσῶς ἔχουσι τὸ Εὐριπίδιον:

Μωρὸς δὲ θνητῶν ὅστις ἐκπορθεῖ πόλεις

Νεοὺς τε, τύμβους τ' ἱερὰ τῶν κτημηκότων,

Ἐρημίζ' οὖς, αὐτὸς ὤλεθ' ὕστερον.»

Τοιοῦτον δήπου καὶ τὸ πολυήρατον Βυζαντινὸν ἄστυ, σοφῶν ψυχῶν φροντιστήριον, πλὴν εἴπερ ποτε καὶ νῦν

ὑποβλεπόμενον, διὸ καὶ ἐπὶ τέλους ἔλωρ καὶ κύρμα ἀποβαίνει τοῦ βλοσυρόφρονος Ἀσιανοῦ κατακτητοῦ. Ἐτύγχανε δὲ τὸ κράτος πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐξηντλημένον τῷ πυρὶ καὶ τοῖς ξίφεσιν, ὡς καὶ πολυσχιδὲς ἤδη ἐγένετο ἰδίᾳ ἀφ' οὗτοῦ ἀπώλεσε τὴν οἰκονομικὴν αὐτοῦ σύστασιν, ἐπεισαχθισῶν ὑπὸ τῶν Λατίνων, ὡς βεβαιοὶ καὶ ὁ κ. de Ségur, τῶν χωροδεσποτικῶν (φρουδικῶν) διαλυτικῶν ἀρχῶν, αἰτινες καὶ ἄρδην κατελυμήναντο τὴν ἔνωσιν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ὁσημέραι σμικρυνομένης ἐπικρατείας.

Ἄλλ' ἰδοὺ φθάνει ἡ ἐσχάτη ὥρα καθ' ἣν, ὡς ἐξ ἐνέδρας τοῦ Ὀθωμανοῦ ἐπιτεθέντος, οἱ φιλοπάτριδες ἐκεῖνοι καὶ γενναῖοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀριστεῖς, εἰς ἄνισον πόλεμον καταστάντες, διασμήχουσι τὰ ὄπλα καὶ ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιῶντος στρατηγούμενου αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, σημεῖναι κελεύσαντος τὸ ἀνακλητικόν, ἀναβαίνουσι μετ' ἀπογνώσεως ἐπὶ τοὺς προβόλους καὶ τὰ εὐπυργα τῆς πόλεως τείχη, ὡς ἐπὶ ἄλλον φλογερὸν βωμόν· προβάλλοντες δὲ μετὰ παραστάσεως τὰ στήθη αὐτῶν ἀναχαιτίζουσι τὸν ἐχθρόν, προασπίζονται τοὺς ναοὺς τοῦ Κυρίου καὶ τὰς ἐστίας τῶν γυναικῶν καὶ νηπίων, μέχρις οὗ ἐκπλήξαντες τὸν μεγαλεπήβολον Μωάμεθ τὸν Β' καὶ μεταξὺ διασπείροντες, ἀπὸ τῶν ἐπάλλξεων κατὰ πρόσωπον τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, τὰ αἱματόφυρτα τοῦ Λαβάρου λαχίσματα, ἔπεσον τῇ 22 Μαΐου 1453 ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, διασώσαντες, ὡς ἐν ἄλλῃ κιβωτῷ, μετὰ τῆς ἐθνικῆς εὐδοξίας τὸ θρήσκευμα τῶν προγόνων καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ ἡμετέρου μέλλοντος. Παραφράζουσα τὸ ἀνωτέρω μέγα ἐπαισόδειον τῆς ἱστορίας ἐξεφώνει ἀρτίως καὶ ἡ Μοῦσα τοῦ κ. H. Bornier, ἐν τῷ εὐδοκίμως διδαχθέντι αὐτοῦ δράματι τῶν γάμων τοῦ Ἀττίλα, τὰ ἐξῆς:

« La patrie est en nous,

On ne la perd jamais quand on garde son culte,

Quand on prévoit sa gloire après la longue insulte.»

Ἄλλ' ἴσως οὐκ ἄκαιρον ἐν κεφαλαίῳ διελεῖν τὰ ἐν

Εὐρώπη κατὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως σύγχρονα συμβάντα ὡς μὴ ὅλως ἀλλότρια τῇ ὑποθέσει καὶ ἰδίως ἀφετηρίαν ὄντα τῆς μετ' οὗ πολὺ ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ.

— Περαιωθέντος τοῦ ἑκατονταετοῦς πολέμου τῶν Γάλλων πρὸς τοὺς Ἀγγλοὺς, ὁ πολιτικὸς Λουδοβίκος ΙΑ' ταπεινώσας τοὺς χωροδеспότας καταβάλλει τὰς πρῶτας σπουδαίας βάσεις τῆς ὀλομελοῦς ἐθνικῆς ἀφομοιώσεως τῆς Γαλλίας· αἱ δὲ πρὸς Κάρολον τὸν Θρασὺν μάχαι αὐτοῦ ἐπάγουσι τὴν ἀναπόφευκτον ὕψωσιν τοῦ Αὐστριακοῦ οἴκου (1461-1483).— Ἡ Ἀγγλία, ἀπωθηθεῖσα ἐν τῇ νήσῳ αὐτῆς παραδέδοται ταῖς ἐνδον διχονοίαις, αἵτινες τελευτῶσι διὰ τῶν αἱματηρῶν πολέμων καὶ τῆς ἀρπαγῆς τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ ἐγκαταλιπόντος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ ἀποτρόπαιον ὄνομα Ριχάρδου τοῦ Γ' (1483-1485).— Μετὰ τὴν ἀποδίωξιν τῶν Μαυρητανῶν, ἐπὶ 782 ἔτη δεσποσάντων τῆς Ἰσπανίας, ἡ μισαλλοξοδία τῶν Καθολικῶν ἐδρεύει τῇ ἀδείᾳ τῶν βασιλέων τῆς Καστιλλίας καὶ Ἀραγωνίας τὸ ἱεροδικαστήριον (1480). Ὁ Γενουάτης Χριστόφορος Κολόμβος ἀνακαλύψας τὴν Ἀμερικὴν (1492) προσκομίζει τῇ υἱοθετησάσῃ αὐτὸν πατρίδι, Ἰβηρία, μετὰ τῶν κλειδῶν τοῦ νέου κόσμου τὴν μετ' οὗ πολὺ φοβερὰν αὐτῆς δύναμιν.— Ἡ Ἰταλία διηρημένη εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη καὶ ὡς ἀπὸ πολλοῦ προσενηνεγμένη τῷ ἀνδρειοτάτῳ καὶ ἐπιτηδειοτάτῳ διατελεῖ ἔρμαιον τῶν παρεκάστοτε ἰσχυόντων ἐγχωρίων ἢ καὶ ἀλλοδαπῶν. Κατὰ τὴν ἀνάμιξιν δὲ ταύτην τῶν λαῶν καὶ τῶν βασιλέων, ἐνεργῶς συμμετέχει τῶν πραγμάτων ἡ Παπεία μόνη ζυγοστάτης ἀρχὴ ἐν τῷ μέσῳ τῶν συνεχῶν τούτων διαρπαγῶν, ἀλλ' ἥτις ὑπερακοντίζουσα ἐνίοτε τοὺς λοιποὺς ἡγεμόνας ἐπέσπευσε τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἰδίας αὐτῆς ἐπιρροῆς.— Ἡ Ρωσσία ἐν τῷ γεννᾶσθαι ἤδη ἀποδύεται πρὸς τὴν ἐκ τῶν πέριξ χωρῶν προνομίην.— Ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ ἡ ἀποστασία κατὰ τε τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν παπικῶν διατάξεων ἀποτελειοῖ τὴν

τῆς τουρκικῆς ἐν Εὐρώπῃ δυνάμεως ἐπίρρωσιν. — Τέλος δ' ἐπιτίθεται ἡ Μεταρρύθμισις, καταμαρτυροῦσα τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν (1517)· ἡ δὲ σύναψις αὐτῆς πρὸς τὸν πανίσχυρον μογλὸν τῆς πρό τινων ἐτῶν ἐφευρεθείσης τυπογραφίας (1436) χαρακτηρίζει τὸ γενικὸν ὄρμητήριον τοῦ δυτικοῦ κόσμου.

Ἐν τοιαύτῃ συγχωλαινοῦσῃ καταστάσει τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην πραγμάτων ἐκπληττόμεθα βλέποντες τοὺς Γενουήτας, τοὺς Ἑνετοὺς καὶ τινὰς Πάπας διανοουμένους τὴν παράκαιρον ἤδη ἀπομάκρυνσιν τῆς ὀθωμανικῆς φρουρᾶς ἐκ τοῦ προσκόπου τῆς Θράκης καὶ Ἰλλυρίας. Καὶ οἱ μὲν Ἑνετοὶ ἰδιωφελείας ἐμπορικῆς ἐνεκα κινεῦνται νωχελῶς καὶ ὑπόσχονται πολλά, οἱ δὲ Πάπαι Νικόλαος ὁ Ε' καὶ Καλίξτης ὁ Γ', εἰ καὶ ἐπὶ τὸ πολιτικώτερον διαπειρῶνται νέας σταυροφορίας, ἀποτυγχάνουσιν, ὡς καὶ ἡ μετὰ ταῦτα ἐν Μαντούνῃ σύνοδος, μάτην συγκληθεῖσα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὑπὸ Πίου τοῦ Β'.

Ἄλλ' ἡ ὄψιμος αὕτη μετάγνωσις ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, τότε κυρίως καταλογίζεται πρὸς ἡμᾶς ἀληθὲς εὐεργέτημα, ὅτε τῶν φυγάδων σοφῶν Ἑλλήνων πραγματευομένη ἡ Δύσις τὴν φιλίαν καὶ περισπουδᾶστως ἔχουσα ὑπὲρ τῆς ἐκείνων διδασκαλίας, ἀκμαίαν γε διετήρησε τὴν πρὸς αὐτοὺς συμπάθειαν καὶ ἐπέρρωσε τοὺς τέως ὑπὸ χεῖρα εἰς τὰ μέλλοντα ἥρωικά ἔργα τῆς ἡμετέρας ἐθνεγεσίας.

Β'.

Τῆς πάλαι ἐλληνικῆς πολιτείας ἦν τὸ ἰδανικὴν αἶμα καὶ ζῶσαν διατελεῖν καὶ ὑφίστασθαι, καθόσον αὕτη οὐ μόνον κατηύγαζε τὸ πνεῦμα καὶ ἀναζῆν ἐποίει τὸ θάρσος καὶ τὴν προθυμίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνδραγαθίζεσθαι μετὰ περινοίας δημοσίαν ἀνεκλήρουτε τοῦ λαοῦ ἀρετήν. Ἄλλ' οὐ τῶν αὐτῶν στοχάζεται ἡ Ἀναγέννησις τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἢ δὲ φιλοσοφία αὐτῆς μεριμνῶσα ὑπὲρ τῆς φυσικῆς ἰδίως

βελτιώσεως τοῦ ἀνθρώπου, κοσμεῖ μὲν τὴν ἰδιωτείαν καὶ τὸν κοινωνικὸν βίον, ἀλλ' ἥκιστα ἐκπυρσεύει τὰς καρδίας.

Ἡ διαφορὰ αὕτη εἰδικῶς χαρακτηριστική, κατηγορεῖται δὴπου καὶ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀγωγῆς, ἥτις, ἀσχολουμένη παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ὑπὲρ τοῦ εὐαριθμοτέρου τῶν ἐλευθέρων μόνων πολιτῶν πλουτισμοῦ, ἀνέπλαττεν ἀνδρας πολιτικούς μᾶλλον καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς πατρίδος ἢ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου (*).

Οἱ νεώτεροι θεσμοὶ συντρίψαντες βαθμηδὸν τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας ἐνεθρόνισαν τὸ κοινὸν τῆς ἀνθρωπότητος ἐνδιαφέρον ὑπεράνω τοῦ τῆς πολιτείας, διανοίξαντες ἀπεραντον τὸν τῆς ἐλευθερίας ὄριζοντα. Ἡ δὲ παρὰ τοῖς φιλοσόφοις δόξα, διαγνοῦσα τὴν ἐνδελεχῆ κίνησιν τῶν ἐπιγείων ἀναγκῶν καὶ πόρων ἀπεφήνατο ὑπὲρ τῶν καθόλου δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ταῦτα προσεπικρίνουσα ἀρχαίους τινὰς πολιτικούς νόμους καὶ παπικὰ θεσπίσματα ὡς ἀπὸ κοινοῦ ἢ δίχα παρεμποδίζοντας τὸν φυσικὸν προορισμὸν τῆς νεωτέρας κοινωνίας, καὶ ἀπεργαζόμενους λυπηρὰς καὶ δυσπροσδέκτους ἀναχρονισμούς. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἐξελέγχθη ὅτι ἐπεκράτησε μέχρι τοῦ νῦν ἐν τε τῇ Ἑκκλησίᾳ καὶ τῇ Πολιτείᾳ ροπή τις, σπουδῆν εἰσφέρουσα εἰς τὸ ἀμβλύνειν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ κακοῦ διὰ τῆς πρὸς ἀλληλα ἀντιθέσεως μᾶλλον, ἢ εἰς τὸ ἐξαφανίζειν τὰ αἷτια τῆς ἐπὶ τὰ κάτω φορᾶς, διὸ καὶ τὸ ἐπιπολάζον παρὰ τῷ λαῷ προληπτικὸν πνεῦμα καὶ λοιπὰ ἠθικὰ νοσήματα, ἀναρριπιζόμενά ποτε μὲν διὰ τῆς ἐξάψεως καὶ ἀποπλανήσεως τῆς εὐαισθησίας, ἄλλοτε δὲ διὰ τῆς ἐμμέσου παραθορίας, τῆς πρὸς τὰ ἔξω προκαλούσης συσχηματίζεσθαι τὸν ἀνθρώπον καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ σκανδάλου μόνον περιστέλλειν τὰς πομπάς, ἀλλ' οὐ καὶ τῆς ὀρμῆς παντελῶς ἀφίστασθαι διὰ τοῦ ἀγνίτου λόγου,

τοῦ διδάσκοντος τί ἀγαθὸν καὶ καλὸν ἐν οἵαδήποτε καταστάσει τοῦ βίου! Ἔστι δὲ θετική, ὡς κρίνομεν, ἡ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου ἀποτελεσματικότης. Τί δὲ ἄλλο ἢ ὅτι ἐνδον ἡμῶν ἐνυπάρχει ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀναβλύειν αἰεὶ δυναμένη, εἴαν τις αὐτὴν εἴωθε σκάπτειν, ἥτοι εἴαν ἐνδον εἰς ἑαυτὸν συνεχῶς βλέπων ἀνευ παραλογισμοῦ ρυθμίζῃ τὰ κατὰ τὸν βίον; Ταῦτο δὲ τὸ τιμαλφές τοῦ ἀνθρώπου προσόν, ὀρθὸς λόγος καλούμενον, θεία τις ἐστὶν ἀπόρροια, τὰ μὲν καλῶς ὑφ' ἡμῶν πραττόμενα ἀποδεχόμενος τὰ δὲ μὴ σωφρονίζων τῇ καταγνώσει τῆς προτέρας κακίας. Ποῖον ἄρα τὸ κακοποιὸν αἷτιον, τὸ παρελαῦνον τὴν ἡμετέραν φύσιν εἰς ἄτοπα ὡσπερ ἐκεῖνος εἰς ἀρετὴν; Αὕτη ἡ ἔξωθεν ἐπήρεια τῶν φαύλων ἠθῶν καὶ τῶν διαιωνισθέντων στρεβλῶν νόμων καὶ δογμάτων.

Ἔστι δὲ τὸ παράδειγμα οἰκουμενικόν, ἐπειδὴ λαοὶ κατὰ τε τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ μέγεθος οὐκ ἀποδέοντες τῶν ὅποι ποτὲ εὐδοκιμωτάτων, οἱ μὲν τούτων, εἰ καὶ διέσωσαν ἀδιάκοπον τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ὑπαρξιν, ἐν ἀχανέσι κράτεσι, παραφθαρέντες δὲ ταῖς προλήψεσι καὶ τῇ ἀμαθείᾳ, καὶ ἀμβλύτατοι καταστάντες πρὸς ἀμείνους ἐπιδόσεις παρέχουσιν ἡμῖν τὸ τεταπεινωμένον σήμερον θέαμα ἀρχαιοτάτου ἐνταύτῳ πολιτισμοῦ καὶ σταθερᾶς παρακμῆς· οἱ δὲ, ὅλως ἀναχαιτισθέντες ἐν τῇ προόδῳ αὐτῶν καὶ ἐκπεπτωκότες τελείως τῆς πολιτικῆς σκηνῆς παριστῶσι τὴν νηπιώδη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἡλικίαν. Ἀλλὰ τὰ νεώτατα ἔθνη, εὐμοῖρον ἤδη φύσιν κτησάμενα ἐκ τῆς ἀλλεπαλλήλου ἐπιμιξίας φυλῶν, ὡς τὰ ἐν Εὐρώπῃ ἀνθοῦντα, ἀξιά τε ὁμοθύμου εὐκλείας, καθὸ λίαν ἐν τοῖς πνευματικοῖς πλεονεκτοῦντα καὶ ὑπερβάλλοντα τῇ δυνάμει καὶ τῷ μεγέθει τῶν ἔργων πάντα τὰ ἐξ αἰῶνος μνημονευόμενα, ἐπὶ τίνι λόγῳ δαίμων ἀλάστωρ καὶ δυσάντητος ἀναξάινειεν ἀστόργως τὰ πάθη αὐτῶν!

Καὶ μὴν, εἴπερ τι καὶ ἄλλο τὸ Γαλλικὸν ἔσχεν τὴν περιεργοτάτην ταύτην τύχην τῶν δεινῶν καὶ μακρῶν πει-

(*) Τοῖς μὲν σώμασιν ἄλλοτριωτάτοις ὑπὲρ τῆς πόλεως χρῶνται, τῇ δὲ γνώμῃ οἰκειοτάτη εἰς τὸ πράσσειν τι ὑπὲρ αὐτῆς. Θουκιδ. Α' 70.

ρασμῶν ἀπὸ τῶν πρωτίστων χρόνων τῆς αὐτοῦ συστάσεως, ἀνερχομένης, ὡς γνωστὸν, εἰς τὸν Ε΄ αἰῶνα, ὅτε οἱ ἐξ Ἀσίας γερμανόφυλοι Φράγκοι, εἰσβαλόντες εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ μετὰ αἱματηροῦς ἀρραβῶνας ἐπιμιχθέντες πρὸς τὴν ἀρχαίαν ρωμαϊκὴν κοινωνίαν, ἔλαβον μὲν, προϊσταμένης τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς τῆς Ρώμης νόμους, διετήρησαν ὁμῶς τὸ ἠρωϊκὸν πνεῦμα τῶν προγόνων αὐτῶν. Ἐν ἄλλαις λέξεσι, τῇ τῶν Ρωμαίων ὑπεροχῇ δέδοται ὅπως δεσπόζουσα ἀπονέμηται μερολήπτως τῇ αὐτογόνῳ ἀνωτέρα κοινωνία τὰς ἐπιστήμας, τοὺς νόμους καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ὁ δὲ χριστιανισμὸς θριαμβεύων ἐπὶ τῶν βαρβάρων λαῶν τῆς νέας κοινωνίας, ἐξυπηρέτει τὰ ρωμαϊκὰ στοιχεῖα, ἐμφορούμενος πάντοτε τῆς ἐλπίδος τῆς αἰωνιότητος καὶ γενικεύσεως τοῦ καθολικισμοῦ, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς τέως ἀπεράντου ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, διὰ τῆς διαδόσεως τοῦ εὐαγγελίου ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ. Οὕτως ἄρα ὁ Γάλλος, διανοούμενος ἐξ ἀρχῆς ὡς Ρωμαῖος, ἦσθετο καὶ αἰσθάνεται ὡς Φράγκος. Τὸ δὲ πρὸς τὴν γυναικῶνα σέβας, τὸ πέραν τοῦ μέτρου φιλοτιμεῖσθαι, τὸ φιλελεύθερον, ἢ μετὰ γενναιότητος ἀκάθεκτος ὀρμῆ, ὁ περὶ τὰ ὄπλα ἔρωσ καὶ ἡ φιλοδοξία, πάντα ταῦτα ἔμφυτα αὐτῷ χαρακτηριστικὰ, διεδέξατο ἀπὸ τῶν ὑπερρηνείων αὐτοῦ πατέρων.

Πρὸ πάντων δὲ κινδυνεύεται ὄντες οἱ Γάλλοι πολλοὺς καὶ δεινοὺς καὶ οὐκ ἀφανεῖς ἀγῶνας παρὰ γνώμην ὑπέμειναν τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς ἰδίας χώρας, τοὺς δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων ἐλευθερίας, ὡς ποτε οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι. Ποία δὲ τις ἐστὶν ἄλλως τε καὶ ἡ μεγάλη γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἣτις, ὡς ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς παγκόσμιος προσαγορεύεται, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πολλῶ πληρεστέρα αὐτῆς τῆς ἀνακηρυξάσης τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ἐν ταῖς ἀγγλικαῖς κατοχαῖς, ταῖς πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ἐπ' ὀνόματί γε τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τῆς ἀνθρωπότητος καὶ κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς τῆς μητροπόλεως

φρονήματος, καθυπάγοντος τὰ δίκαια ταῦτα τῇ παραγραφῇ, τῷ πολιτικῷ συμφέροντι καὶ ταῖς κατὰ γράμμα συνθήκαις! Ἡ τῆς γαλλικῆς πολιτείας μετατροπὴ ὄφειλεν ἄλλως γενέσθαι μὲν πληρεστέρα τῆς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ σφόδρα βιαία ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, καὶ μετὰ πλείστων κινδύνων καὶ αἱματοχυσίας, διότι οἱ Ἀμερικανοί, ἀρκούμενοι ἐφ' οἷς ἔλαβον ἐκ τῆς Ἀγγλίας νόμοις οὐκ ἐπενόου, ὡς οἱ Γάλλοι, καταργῆσαι μὴτε χοροδεσποτικὰς τυραννίας, μὴτε διαδοχικὰς κοινωνικὰς διαστολάς, μὴτε ἐταιρίας προνομιούχους, πλουσίας καὶ ἰσχυράς, μὴτε τέλος σύστημα θρησκευτικῆς μισαλλοδοξίας, ἀλλ' ἀπλῶς ἀντικαταστήσαι τὴν καινοπολιτείαν ἀντι τοῦ βρετανικοῦ συντάγματος, εἰρηνεύοντες καθ' ἑαυτοὺς καὶ στέργοντες δημοκρατεῖσθαι ἄνευ ἀλλοιώσεως τῶν πρὸς ἀλλήλους ὑφισταμένων ἀνέκαθεν σχέσεων. Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἡμισφαιρίοις συγχρόνως σχεδὸν δοκιμασθεῖσα ἡ νεόχμωσις ἐπήνεγκεν ἐπὶ τέλους τὸν θρίαμβον τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐλευθερίας, συμφῶνως πρὸς τὸ πρόρρημα τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας, προπαιδευσαῶν ποίοις ποτὲ τρόποις ἔδει τὰ μᾶλλον προοδευτικὰ πλὴν καὶ μᾶλλον ὑπόδουλα ἔθνη διανοῖξαι τὴν πρωτίστην ὁδὸν τῶν νομίμων καὶ λίαν περισπουδάστων τῷ ἀνθρώπῳ μετακοσμήσεων.

Ἐν τούτοις τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας, εἰ καὶ προχείρους ἔχει τὰς λύσεις, τότε μόνον ἐπιτυγχάνονται καὶ διατελοῦσιν ἀναφαίρετα παρὰ τοῖς ἔθνεσιν, ὅτε τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν αἱ ἀλήθειαι καθίστανται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον γνωσταὶ καὶ γενικῶς ὑπὸ πάντων ἀνομολογοῦνται. Οὕτως ἡ πρόοδος καὶ ἐπίδοσις τῶν ἐπιστημῶν ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς εὐτυχίας τῶν πολιτῶν κατὰ λόγον τῆς τῶν ἀληθειῶν αὐτῶν διαδόσεως τῷ λαῷ, δυνάμει στοιχειώδους διδασκαλίας, ἣτις ὀλονέν προϊούσα καὶ συνδεομένη αὐταῖς ταῖς προόδοις τῶν ἰδεῶν ὑπισχνεῖται καὶ παρασκευάζει ἀτέκμαρτον τὴν ἀνθρωπίνου μέλλοντος

βελτίωσιν, καθὰ μὴ ἔχουσιν ἕτερα ὄρια ἢ αὐτὰ τὰ τῶν ἐπιστημονικῶν προόδων.

Οἱ κατὰ τὴν Εὐρώπην λαοὶ ἐπιτελοῦντες, ὡς ὁ γαλλικός, ἔργῳ καὶ διὰ τῶν ἐν αὐτοῖς παρεκástοτε πολιτικῶν νεωτερισμῶν τοσαύτας προόδους ἀδικοῦνται μεγάλως ὑπὸ τινος ἀντιξίου κλάσεως παιδαγωγῶν, οἵτινες ὑπὸ τὸ ἱερώτατον πρόσχημα τῆς ὀρησκείας, συλαγωγοῦντες τὸ πλῆθος ὑψοῦσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ οὐσιαστήριον ἀντὶ οὐσιαστηρίου καὶ ἐμποιοῦσι, παρὰ τὸ εἶκος, ὅττειαν εἶτε δεισιδαιμονίαν ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀπαλῆς νεότητος ὅπως, παραφθαρείσης ἀπαξ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, ἐκμηδενισθῆ ἢ ἀγαθοεργὸς τῆς γενικῆς ψηφοφορίας δύναμις, καὶ ἐπομένως ἢ σωτηρία καὶ ἀκμὴ τοῦ πολιτεύματος.

Δυστυχῶς αἱ ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος περὶ ἐκπαιδεύσεως ὑψηλαὶ γνῶμαι, εἰ καὶ πλήθουσαι ἐν Γαλλίᾳ, διετέλεσαν ἀπρακτοὶ, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Ρουσσῶ εἰσακουσθέντος, τοῦ διὰ τοῦ Ἐμιλίου αὐτοῦ ἀναγνωρισθέντος μεγάλου ἱεροφάντορος τῆς κατὰ φύσιν ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου· πρῶτος δὲ οὗτος ἐτόλμησε διὰ μυρίων ἀποστροφῶν προὑποδειγματεῖσαι τὸ κριτικὸν παιδαγωγικὸν αὐτοῦ δόγμα, ἐκτοξεύσας οὐκ ὀλίγας παραδοξολογίας κατὰ τῶν προλήψεων καὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις σχολαστικοῦ πνεύματος καὶ ἀσκητοπρεποῦς διαίτης.

Τὰ βιβλία καὶ τετράδια τῶν σχολείων κατὰ τοὺς ἔμπροσθεν χρόνους καὶ μέχρι σήμερον ἐπιβεβαιοῦσι τὴν ἔλλειψιν τοῦ κοινωνικοῦ φυσικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀγωγῆς, ἀσχολουμένου περὶ πολλῶν, ἀλλ' οὐδόλως περὶ τῆς τέχνης τῆς τῶν παίδων ἀνατροφῆς. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ μόλις ἤρξατο ἐν Γαλλίᾳ κίνησις τῆς τῶν ἐκπαιδευτικῶν πρακτικῶν μεταρρυθμίσεων, ὡς καὶ φερώνυμον αὐτῆς ὄργανον ἢ « Παιδαγωγικὴ Ἐπιθεώρησις », περιοδικὸν ἀξιόλογον, ἀπὸ διετίας περίπου ἐκδιδόμενον, ἐπιμελεία τοῦ κ. Hippolyte Cocheris, παρὰ τῷ γνωστῷ βιβλιοπώλῃ κ. Charles Delagrave, καὶ δημοσιεῖον ἐμβριθεῖς κρίσεις καὶ μελέτας,

γνωστὰς ποιοῦσα τὰς πρακτικὰς μεθόδους τοῦ πεφωτισμένου κόσμου πάσης ἐποχῆς ἐπὶ τῷ ἀριδῆλῳ σκοπῷ κοινοτέρας ἐπινοήσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν ὑγιεινῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀρχῶν. Ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος συγγράμματι καταχωροῦνται μηνιαίως, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐξ ἀντιπαράθεσεως πάντα τὰ περὶ προκαταρκτικῆς ἐκπαιδεύσεως νομοθετούμενα, ἢ παιδαγωγικὴ ἱστορία παρὰ τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις, μετὰ σπουδαίας ἐκθέσεως τῶν ἐκτὸς τῆς Γαλλίας πραγματοποιουμένων ὁσημέραι διδασκαλικῶν προόδων.

Ἐκεῖνο μέντοι διαπεραίνοντες τὸν λόγον ἐπιπροσθεῖναι σπεύδομεν, φίλε ἀναγνώστα, ὅπερ ἐναγχος ἠκούσαμεν παρὰ τινος τῶν περὶ τὴν παιδαγωγίαν δοκιμωτάτων « Τὰ ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα Βουλῆς ὁμογνωμόνως δόξαντα, ἔλεγε, τότε ἀγαθὴν ἔξῃ τὴν ἐκβασιν, ὅποταν πολλαὶ πηγαί, ζωτικὰ ἐκδίδουσαι νάματα εὐγενῶν ἠθῶν καὶ αἰσθημάτων, συμπαρέξωσι τῇ πατρίδι Κασταλίας νοήμονος ἀκήρατον χεῦμα. » Τοῦτο βεβαίως ὑποσημαίνει, ὅτι ἡ ὀρθὴ ἀνατροφή πανταχοῦ τῆς γῆς, καθήκον ἐστὶν ἱερόν, ἀμεσον καὶ κατεπεῖγον, συνάμα καὶ κατὰ μέρος ἐνδιαφέρουσα τὸν πατέρα, τὴν μητέρα, τοὺς συγγενεῖς, τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν νομοθέτην· ἔργον δ' ἐν ταύτῳ ἐπιμόνου καὶ ἀδιαλήπτου ἀφοσιώσεως, τὴν τε γνῶσιν καὶ τὸ πρὸς τὴν φύσιν σέβας ἐπιβάλλουσα. Ὡστε, εἴ τις, πάντα ἐν βραχείᾳ τῇ λέξει περιλαβῶν, φαίη θαυμάστῆς εἶναι προνοίας τὸ πόρρωθεν παρασκευάσαι καὶ ἐνδείξαι τὸν νέον ἐν τῷ βίῳ σῶφρονα καὶ εὐτυχῆ, ὀρθῶς ἂν εἶποι.

Ἐν Παρισίοις τῇ 26 Ἀπριλίου 1880.

Δ. Φ. ΒΕΓΛΕΡΗΣ.

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΙ.

Γέννησις και Θάνατος, ἴδου τὰ δύο σημαντικώτερα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς συμβεβηκότα. Τὸ ἐν ἀρχίζει καὶ τὸ ἕτερον συμπληροῖ τὸ πολυτρόπον στάδιον τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς. Πόση ποικιλία εἰς τὸν χρόνον, εἰς τὴν πλοκὴν, εἰς τὸ ὅλον ἐν γένει ὕφασμα τοῦ ἀδιακόπου αὐτοῦ δράματος! Καὶ ἡ ἐπίνοια τοῦ Ὑφίστου ἐκτείνεται εἰς τὴν ὅλην δημιουργίαν, ἵνα χαράξῃ ἐφ' ὅλων τῶν ἔργων αὐτῆς τὰς δύο μεγαλειτέρας τῆς καθόλου ζωῆς ἀρχάς: Γέννησις καὶ θάνατος. Ἄς ἀποκαλυφθῇ ἡ κτίσις ἐνώπιον τῶν αἰώνιων βουλῶν τοῦ κτίσαντος. Καὶ συμβαίνει, καθόσον ὑπερπληροῦται τὸ ποτήριον κατὰ τοσοῦτον καὶ ὑπερχειλίζει δύο λοιπὸν ρεύματα παρίστανται πάντοτε, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν εἰσάγει τὴν ζωὴν ἐν τῷ κόσμῳ, τὸ δὲ ἀφαιρεῖ αὐτὴν ἐκ τοῦ κόσμου. Τοιουτοτρόπως ἐπέρχεται ἡ ἁρμονία ἐν ὅλῃ τῇ σκληρότητι καὶ εὐκαμψία αὐτῆς, διὰ τὴν δώση τὸν γενικὸν τύπον τῆς οὐρανίας ωραιότητός της.

Καὶ ὅμως ἡ ὑπερχειλίστις τοῦ παγκοσμίου ποτηρίου τῆς ζωῆς δὲν φαίνεται ἀκόμη, ὅτι ἐφθασε τὸ τελευταῖον τῆς στεφάνης σημεῖον. Ὅλα, κατὰ μέσον ὄρον, τὰ ἐμφυχα ὄντα τείνουσιν εἰς περαιτέρω αὐξήσιν, καὶ ὁ ἄνθρωπος, περὶ οὗ ἰδίως ἡ προκειμένη μελέτη, ἐξακολουθεῖ τὸ ἔργον ὅπερ διετύπωσεν εἰς τὰς τύχας τοῦ ἡ θεία ἐντολῆ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε». Ὅταν ἐν τούτοις πληρωθῇ ἡ γῆ, ὅταν ἡ ἐπιστήμη σταματήσῃ, τότε μακάριοι οἱ κατέχοντες, οἱ δὲ λοιποὶ πρέπει νὰ παρέλθωσιν εἰ δυνατόν πρὶν γεννηθῶσι, καὶ γεννηθέντες δὲ νὰ φύγωσι δρομαῖοι ἐκ τῆς ἀξένου γῆς. Νόμος τῆς ἀνάγκης, τοῦ ὁποίου τὰ προοίμια ποτὲ μὲν δὲν ἔλειψαν ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τροποποιούμενα δὲ ἀναβάλλονται, καὶ ἀναβαλλόμενα δεικνύουσιν ὅτι τὸ τέλος δὲν εἶναι ὡς ὁ τοῖχος στερεόν, ἀλλ'εἶναι ὡς τὸ πλέγμα ἐλαστικόν. ὠθεῖται πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ὑποχωρεῖ· ἐνῶ δὲ αἰσθάνεται τις ἀντίστασιν μείζονα προχωρῶν, παρατηρεῖ ὅτι ὑπολείπεται

ἔτι ὀλίγος τόπος, ἵνα ἀκόμη προχωρήσῃ. Ἡ παρατήρησις αὕτη, τὴν ὁποίαν δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ θεωρητικὴν, εὐρίσκει ἐν τῇ πρακτικῇ σημαντικώτατον κύρος ἀπὸ τῶν ἀπογραφικῶν ἀποκαλύψεων τῆς καταστατικῆς σχετικῶς πρὸς τὰς γεννήσεις καὶ τὰς ἀποβιώσεις τῶν ἀνθρώπων. Ἴδου πῶς ἔχουσιν αὐταὶ κλιμακῆδόν ἐνιαυσίως ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸ γενικὸν ἐξαγόμενον τῆς περιόδου τῶν ἐτῶν 1861-1868, ἀναλογουμένου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων καὶ τῶν ἀποβιώσεων πρὸς ἐκάστην ἑκατοστὴν κατοίκων:

Γεννήσεις:		Ἀποβιώσεις:	
1)	Ρωσσία 5,07	1)	Ρωσσία 3,68
2)	Οὐγγαρία 4,15	2)	Αὐστρία 3,25
3)	Βυρτεμβέργη 4,08	3)	Βυρτεμβέργη 3,16
4)	Σαξωνία 4,01	4)	Ἰταλία 3,06
5)	Ἰσπανία 3,85	5)	Οὐγγαρία 3,06
6)	Πρωσσία 3,82	6)	Βαυαρία 2,99
7)	Αὐστρία 3,82	7)	Ἰσπανία 2,96
8)	Ἰταλία 3,76	8)	Σαξωνία 2,91
9)	Βαυαρία 3,76	9)	Πρωσσία 2,69
10)	Ἀγγλία 3,56	10)	Ὁλλανδία 2,54
11)	Ὁλλανδία 3,55	11)	Βέλγιον 2,40
12)	Σκωτία 3,53	12)	Γαλλία 2,30
13)	Σουηδία 3,27	13)	Ἀγγλία 2,27
14)	Βέλγιον 3,23	14)	Σκωτία 2,22
15)	Νορβηγία 3,13	15)	Ἑλλὰς 2,06
16)	Δανία 3,11	16)	Δανία 2,02
17)	Ἑλλὰς 2,89	17)	Σουηδία 1,97
18)	Γαλλία 2,66	18)	Νορβηγία 1,83
19)	Ἰρλανδία 2,62		

Ὁ ἀνωτέρω πίναξ, ἐν ὅλῃ τῇ ἀπὸ τῶν πιθανοτήτων πάντοτε ἀξία αὐτοῦ, εἶναι ἐνδεικτικώτατος. Ἐν γένει πλείονες εἶναι τῶν ἀποθνησκόντων οἱ γεννώμενοι. Ὑπάρχει δηλαδὴ περίσσευμα εἰς περαιτέρω κατοίκησιν τῆς γῆς καὶ πολλαπλασιασμὸν τῶν ἀνθρώπων. Συγκρίνοντες τὰ δύο ρεύματα τῶν γεννήσεων καὶ τῶν ἀποβιώσεων καθ' ἐκάστην ἐπικράτειαν, παρατηροῦμεν ὅτι ἐπὶ τῆς ἐν τῷ ἀνωτέρω πίνακι κλίμακος τῆς κινήσεως τῆς ζωῆς ἡ Ρωσσία, ἡ Βυρτεμβέργη καὶ ἡ Δανία κατέχουσι τὴν αὐτὴν ἐκάστη βαθμίδα καὶ ἐπὶ τῶν γεννήσεων καὶ ἐπὶ τῶν ἀποβιώ-

σεων, ἤτοι ἡ μὲν Ρωσσία εἶναι 1η, ἡ δὲ Βυρτεμβέργη 3η, ἡ δὲ Δανία 16η. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς λοιπὰς χώρας, δυνάμεθα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος νὰ κατατάξωμεν αὐτὰς εἰς δύο κατηγορίας, ἐξ ὧν ἡ μία καταβαίνει ἐπὶ τῶν γεννήσεων καὶ ἀναβαίνει ἐπὶ τῶν ἀποβιώσεων, ἡ δὲ τὰνάπαλιν ἀναβαίνει ἐπὶ τῶν γεννήσεων καὶ καταβαίνει ἐπὶ τῶν ἀποβιώσεων.

Τοιοιουτρόπως ἐκ τῆς πρώτης μὲν κατηγορίας, Αὐστρία 7η ἐπὶ τῶν γεννήσεων, 2α ἐπὶ τῶν ἀποβιώσεων, Ἰταλία 8η ἐπὶ τῶν γεν., 4η ἐπὶ τῶν ἀποβ. Βαυαρία 9η ἐπὶ τῶν γεν., 6η ἐπὶ τῶν ἀποβ. Ὁλλανδία 11η ἐπὶ τῶν γεν., 10η ἐπὶ τῶν ἀποβ. Βέλγιον 14ον ἐπὶ τῶν γεν., 11ον ἐπὶ τῶν ἀποβ. Ἑλλάς 17η ἐπὶ τῶν γεν., 15η ἐπὶ τῶν ἀποβ. Γαλλία 18 ἐπὶ τῶν γεν., 12η ἐπὶ τῶν ἀποβ.—Ἐκ τῆς δευτέρας δὲ κατηγορίας, Οὐγγαρία 2α ἐπὶ τῶν γεννήσεων, 5η ἐπὶ τῶν ἀποβ. Σαξωνία 4η ἐπὶ τῶν γεν., 8η ἐπὶ τῶν ἀποβ. Ἰσπανία 5η ἐπὶ τῶν γεν., 7η ἐπὶ τῶν ἀποβ. Πρωσσία 6η ἐπὶ τῶν γεν., 9η ἐπὶ τῶν ἀποβ. Ἀγγλία 10η ἐπὶ τῶν γεν., 13η ἐπὶ τῶν ἀποβ. Σκωτία 12η ἐπὶ τῶν γεν., 14η ἐπὶ τῶν ἀποβ. Νορβηγία 15η ἐπὶ τῶν γεν., 18η ἐπὶ τῶν ἀποβ.—Ἐν γένει οἱ πλείονες μὲν γεννῶνται καὶ ἀποθνήσκουσιν ἐν Ρωσσία, οἱ ἐλάσσονες δὲ γεννῶνται μὲν ἐν Ἰρλανδία, ἀποθνήσκουσι δὲ ἐν Νορβηγία.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα ἰδιαιτέρως, ἡ ἐπὶ τῶν γεννήσεων καὶ ἀποβιώσεων κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς ἔχει ὡς ἐξῆς κατὰ τὰς ἐπισήμους ἀπογραφικὰς πληροφορίας τῶν ἐτῶν 1874-77. Ἐγεννήθησαν κατὰ τὴν τετραετίαν ταύτην 183,201 καὶ ἀπεβίωσαν 123,162, πλεόνασμα τοῦτέστιν 60,139 ἀνθρώπων διασωθέντων ἐν τῇ μεταξὺ γεννήσεως καὶ θανάτου αἰωνία τοῦ κόσμου πάλη. Οἱ ἀριθμοὶ τῶν γεννήσεων καὶ ἀποβιώσεων ἀναλογοῦσι πρὸς τὸν ὅλον τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος πληθυσμὸν ὡς γέννησις 1 : 31 κατοίκους καὶ ὡς θάνατος 1 : 47 κατοίκους. Ἐὰν ἐπιθεωρήσωμεν τὴν κίνησιν τῶν γεννήσεων καὶ θανάτων κατὰ τοὺς διαφόρους τῆς Ἑλλάδος νομοὺς ἐν τῇ προκειμένῃ τετραετίᾳ 1874-77, παρατηροῦμεν ὅτι κατὰ μέσον ὄρον 1 μὲν ἐνιαυσία γέννησις ἀντιστοιχεῖ πρὸς 56 κατοίκους ἐν Κεφαλληνία, πρὸς 40 ἐν Ζακύνθῳ, πρὸς 40 ἐν Κερκύρα, πρὸς 36 ἐν Φθιώτιδι καὶ Φωκίδι, πρὸς 33

ἐν Εὐβοία, πρὸς 32 ἐν Κυκλάσι, πρὸς 31 ἐν Λακωνία, ἐν Ἀκαρνανία καὶ Αἰτωλία, πρὸς 29 ἐν Μεσσηνία, ἐν Ἀργολίδι καὶ Κορινθία, πρὸς 28 ἐν Ἀττικῇ καὶ Βοιωτία, πρὸς 26 ἐν Ἀχαΐα καὶ Ἡλιδί, πρὸς 24 ἐν Ἀρκαδία.—1 δὲ θάνατος ἀντιστοιχεῖ πρὸς 92 κατοίκους ἐν Κεφαλληνία, πρὸς 64 ἐν Εὐβοία, πρὸς 58 ἐν Κερκύρα, πρὸς 57 ἐν Ζακύνθῳ, πρὸς 54 ἐν Λακωνία, ἐν Φθιώτιδι καὶ Φωκίδι, πρὸς 48 ἐν Κυκλάσι, ἐν Ἀκαρνανία καὶ Αἰτωλία, πρὸς 46 ἐν Μεσσηνία, πρὸς 41 ἐν Ἀργολίδι καὶ Κορινθία, πρὸς 39 ἐν Ἀρκαδία, πρὸς 36 ἐν Ἀχαΐα καὶ Ἡλιδί, πρὸς 35 ἐν Ἀττικῇ καὶ Βοιωτία.

Ἀξιοπαρατήρητον φαινόμενον, ὅτι ἡ πλειοτέρα γονιμότης ἐν Ἀρκαδία καὶ ἡ πλειοτέρα θνησιμότης ἐν Ἀττικῇ. Ἀφίνομεν κατὰ μέρος τὴν ὀλιγωτέραν γονιμότητα καὶ τὴν ὀλιγωτέραν θνησιμότητα, κατ' ἀμφοτέρας τῶν ὁποίων προίσταται ἡ Κεφαλληνία.

ΑΛΛΗΛΟΔΑΝΕΙΣΤΙΚΟΙ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.

Πρόκειται περὶ τῆς, ὡς ὠνόμασθη ἐν Ἑλλάδι, Ἐταιρίας τοῦ Λαοῦ κατὰ τὸ εἶδος αὐτῆς ἐκεῖνο, καθ' ὃ μικροὶ βιομήχανοι σχηματίζουσι διὰ τμηματικῶν περιδικῶν καταβολῶν κοινὸν κεφάλαιον, χρησιμεῖον εἰς τὴν διάδανείων συντήρησιν καὶ προαγωγὴν τῆς βιομηχανίας των. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ τῆς αὐτοπρονοίας (αὐτοβοηθείας) ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ προκειμένου ὀργανισμοῦ, ὅστις ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν τοῦ κ. Schulze Delitzsch ἐν Γερμανία διεύθυνσιν ἀποτελεῖ κοινωνικὸν σύμπτωμα πρώτης τάξεως. Διότι, οὐδὲν ὀλιγώτερον, ἀποδεικνύεται ἐν τοῖς πράγμασι, ὅτι τὰ μικρὰ βαλάντια τοῦ ἐργατικοῦ λαοῦ δύνανται νὰ ἀποβλέπωσιν εἰς σπουδαίους πιστωτικούς συνεταιρισμοὺς καὶ τὸ κυριώτερον οὐχὶ ἐν στιγμαῖς ἐνθουσιασμοῦ ἀλλ' ἐν τῷ πνεύματι τῆς συνεχείας ὑπὸ τὴν

ἐπιρροήν τῆς ψυχρότητος, ἣτις πρέπει νὰ διακρίνη τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν χρημάτων.

Τοιοτρόπως πληροφοροῦμεθα ἐκ τῶν τελεταῖον δημοσιευθέντων ἀπολογισμῶν τῶν ἐν Γερμανία ἀλληλοδανειστικῶν συνεταιρισμῶν, ὅτι ἀνέβησαν οὗτοι εἰς 1,841 ἐν ἔτει 1878, ἐκ τῶν ὁποίων 948 ὑπέβαλον εἰς τὸ πρό τινος χρόνου ὀργανισθὲν Κεντρικὸν Γραφεῖον τοὺς λογαριασμοὺς των καὶ 893 καθυστέρησαν. Ἴνα κρίνη τις περὶ τῆς κινήσεως τοῦ τοιούτου συνεταιριστικοῦ πνεύματος, ἀρκεῖ ἡ σημείωσις ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀλληλοδανειστικά καταστήματα τῷ μὲν 1859 ὑπελογίζοντο εἰς 80, ἀριθμοῦντα 18,676 συνεταίρους καὶ 15,491,000 μάρκας (τὸ μάρκον=1,25 νέας δραχμῆς) εἰς δανεισθέντα τοῖς συνεταίροις ποσά, — τῷ δὲ 1868 εἰς 666, ἀριθμοῦντα 256,337 συνεταίρους καὶ 522,176,000 μάρκα εἰς δανεισθέντα ποσά, — τῷ δὲ 1878 εἰς 948, ἀριθμοῦντα 480,507 συνεταίρους καὶ 1,456,007,000 μάρκα εἰς δανεισθέντα ποσά. Ὑπάρχει λοιπὸν πρόοδος ἀναμφισβήτητος καὶ ἐπιμονὴ μετὰ θετικῶν ἀποτελεσμάτων.

Ἐκ τῶν 1841 ἀλληλοδανειστικῶν συνεταιρισμῶν τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ οἱ 1041 ἀνήκουσιν εἰς τὸ Πρωσικὸν κράτος, διανεμόμενοι κατ'ἐπαρχίας ὡς ἐξῆς: ἐν Βρανδεμβούργῳ 159, ἐν Σιλεσία 137, ἐν Πρωσσία 129, ἐν Σαξωνία 125, ἐν Ἑσσε-Νασάου 108, ἐν τῇ Παραρηνίῳ ἐπαρχίᾳ 107, ἐν Πόζεν 96, ἐν Πομερανία 64, ἐν Ἀνοδέρφ 44, ἐν Σλέσβικ-Ὀλστειν 42, ἐν Βεστφαλία 28. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ λοιπὰ Γερμανικὰ κράτη, 159 ἀνήκουσιν εἰς τὴν Σαξωνίαν, 154 εἰς τὴν Βαυαρίαν, 113 εἰς τὴν Βυρτεμβέργην, 105 εἰς τὴν Βάδην, 92 εἰς τὰ Σαξωνικὰ δουκάτα, 57 εἰς τὸ Μέγα δουκάτον Ἑσσης, 44 εἰς τὸ Μέγα δουκάτον Μεκλεμβούργου, 19 εἰς τὴν ἡγεμονεῖαν Σχβαργμβούργου, 16 εἰς τὸ δουκάτον Ἀνχάλτ, 11 εἰς τὸ Μέγα δουκάτον Ὀλδεμβούργου, 11 εἰς τὸ δουκάτον Βρούνσβικ-Βολφενβούτελ, 8 εἰς τὰς Ἀνσεατικὰς πόλεις, 8 εἰς Λίπε,

Βαλδέκ, 3 εἰς τὴν ἡγεμονεῖαν Ρέους, 1 εἰς τοὺς τόπους τῆς Γερμανικῆς Ἀυτοκρατορίας, 1 εἰς τὸ Μέγα δουκάτον Λουξεμβούργου. Λ. Γ.

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΧΡΕΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ.

Εἶναι ἄξιον ἰδιαίτερας τῶν κοινωνιολόγων σπουδῆς τὸ θέμα τῆς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀναπτύξεως τῶν δημοσίων χρεῶν καὶ δαπανημάτων. Ὁ νεώτερος πολιτισμὸς δεικνύει τοιαῦτα σημεῖα ὑπερτιμῆσεως, ὥστε ὑπενθυμίζει τὸν Χρόνον, ὅστις δὲν ζῆ εἰμὴ κατατρώγων τὰ τέκνα του. Αἱ ἐπόμεναι τῆς διεθοῦς καταστατικῆς ἀποκαλύψεις (εἰς ἑκατομμύρια νέων δραχμῶν ἀναφερόμεναι) περιέχουσι χρησιμώτατα στοιχεῖα περαιτέρω σκέψεων:

Χῶραι	Προϋπολογισμοί		Δημόσια χρέη	
	1865	1879	1865	1879
Γερμανία	796.2	1,651.2	3,206.2	5,500.0
Ἀύстро-Ὀύγγαρια	1,501.0	1,534.2	7,737.5	10,531.2
Γαλλία	2,362.5	2,980.0	13,900.0	20,625.0
Ἀγγλία	1,687.5	2,137.5	20,212.5	19,056.2
Ρωσία	1,090.0	2,687.5	5,200.0	15,000.0
Ἰταλία	907.6	1,412.7	4,575.0	10,212.5
Ἰσπανία	666.3	752.5	5,250.0	13,125.0
Ὀλλανδία	185.0	255.0	2,175.0	2,050.0
Βέλγιον	170.0	271.1	625.0	1,155.0
Δανία	37.5	58.5	277.6	256.2
Σουηδία	52.5	112.5	112.2	300.0
Νορβηγία	27.5	70.0	47.5	131.2
Πορτογαλλία	112.5	175.0	1,000.0	2,062.5
Ἑλλάς	26.2	53.7	181.3	500.0
Τουρκία	310.0	325.0	1,200.0	6,250.0
Ἰσοτελεῖς τῆς Τουρκίας γῶραι	28.7	131.2	5.0	525.0
Ἑλβετία	18.7	42.5	3.7	35.0
Ὅλον	9,870.0	14,646.2	65,668.8	108,115.0

Ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ 1865 μέχρι τοῦ 1879 εἰκοσιπενταετία οἱ μὲν προϋπολογισμοὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἀπὸ 9,970 ἑκατομμυρίων δραχμῶν ἀνέβησαν εἰς 14,646 ἑκατομμύρια, τὰ δὲ δημόσια χρέη ἀπὸ 65,668 ἑκατομμύρια

ἀνέβησαν εἰς 108,115 ἑκατομμύρια. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις χώραι καθ' ἃς ὑπερδιπλασιάσθησαν ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ οἱ προϋπολογισμοί. Ἡ Νορβηγία ἀπὸ 27 ἑκατομμ. δραχ. τῷ 1865 ἀνέβη εἰς 70 τῷ 1879! Ἡ δημοκρατικὴ Ἑλβετία ἔρχεται εὐθὺς κατόπιν εἰς τὴν κλίμακα τῆς τοιαύτης αὐξήσεως, διότι ἀπὸ 18 ἑκατ. ἀνέβη εἰς 42. Ἡ Σουηδία ἀπὸ 52 ἑκατ. εἰς 112. Ἡ Ἑλλάς ἀπὸ 26 ἑκατ. εἰς 53. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὰ μεγάλα κράτη ὁ ὑπερδιπλασιασμός τῶν προϋπολογισμῶν εἶναι βαρύτερος πρὸς τὴν Ρωσίαν (ἀπὸ 1,090 ἑκατ. εἰς 2,687), εἰς τὴν Γερμανίαν (ἀπὸ 796 ἑκατ. εἰς 1,651). Εἶναι περίεργον ὅτι ἡ Γαλλία ἠύξησεν τὸν προϋπολογισμόν της ἐν μικροτέρα κατὰ πολὺ κλίμακα (ἀπὸ 2,362 ἑκατ. εἰς 2,980) καθὼς καὶ ἡ Ἀγγλία (ἀπὸ 1,687 ἑκατ. εἰς 2,137).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κλίμακα τῶν δημοσίων χρεῶν ὑπερεκατονταπλασιάσθησαν ταῦτα παρὰ ταῖς πρῶην καὶ ταῖς νῦν ὑποτελέσει χώραις τῆς Τουρκίας (ἀπὸ 5 ἑκατ. τῷ 1865 εἰς 525 τῷ 1879), ὑπερεδεκαπλασιάσθησαν ἐν Ἑλβετίᾳ (ἀπὸ 3 ἑκ. εἰς 35), ἐπενταπλασιάσθησαν ἐν Τουρκίᾳ (ἀπὸ 1,200 ἑκ. εἰς 6,250), ἐτριπλασιάσθησαν σχεδὸν ἐν Ρωσίᾳ (ἀπὸ 5,200 ἑκ. εἰς 15,000) καὶ ἐν Ἑλλάδι (ἀπὸ 181 ἑκ. εἰς 500), ὑπερδιπλασιάσθησαν ἐν Ἰταλίᾳ (ἀπὸ 4,575 ἑκ. εἰς 10,212), ἐν Ἰσπανίᾳ (ἀπὸ 5,250 ἑκ. εἰς 13,125), ἐν Σουηδίᾳ (ἀπὸ 112 ἑκ. εἰς 300), ἐν Νορβηγίᾳ (ἀπὸ 47 ἑκ. εἰς 131) καὶ ἐν Πορτογαλίᾳ (ἀπὸ 1,000 ἑκ. εἰς 2,062). Κατὰ τὸ ἡμιόλιον περίπου ἠύξησαν τὰ χρέη τῆς Γερμανίας (ἀπὸ 3,206 ἑκ. εἰς 5,500), τῆς Αὐστρο-Οὐγγαρίας (ἀπὸ 7,737 ἑκ. εἰς 10,531), τῆς Γαλλίας (ἀπὸ 13,900 ἑκ. εἰς 20,625) καὶ τοῦ Βελγίου (ἀπὸ 625 ἑκ. εἰς 1,155). Ἡ μικροτέρα αὐξήσις ἀπαντᾷται ἐν Δανίᾳ (ἀπὸ 237 ἑκ. εἰς 256).—Ἐλάττωσις δὲ τῶν δημοσίων χρεῶν παρίσταται ἐν Ἀγγλίᾳ (ἀπὸ 20,212 ἑκ. εἰς 19,056) καὶ ἐν Ὀλλανδίᾳ (ἀπὸ 2,175 ἑκ. εἰς 2,050).—Τόποι εὐτυχεῖς ἐν συνέσει καὶ προνοίᾳ, ἐργασία καὶ διοικήσει, τῶν ὁποίων αἱ οικονομικαὶ καὶ δημοσιονομικαὶ μέθοδοι ἔστρωσαν εἰς παράδειγμα τοῖς ἀπὸ τοῦ βάρους τῶν δημοσίων χρεῶν βουλομένοις ἐλευθερῶσαι τὰς ἑαυτῶν χώρας.